

רוח הקודש מופיעה בבית מדרשו של הרמח"ל

הספר מסילת ישרים מבוסס על הברייתא הידועה של התנא רבי פנחס בן יאיר המונה בה את עשר מעלות המידות, שהן שלבי הסולם המוביל להשגת רוח הקודש. אין ספק שהרמח"ל עצמו עלה בסולם זה של "תורה מביאה לידי זהירות... זריזות... נקיות... פרישות... טהרה... חסידות... ענוה... יראת חטא מביאה לידי קדושה, וקדושה מביאה לידי רוח הקודש".

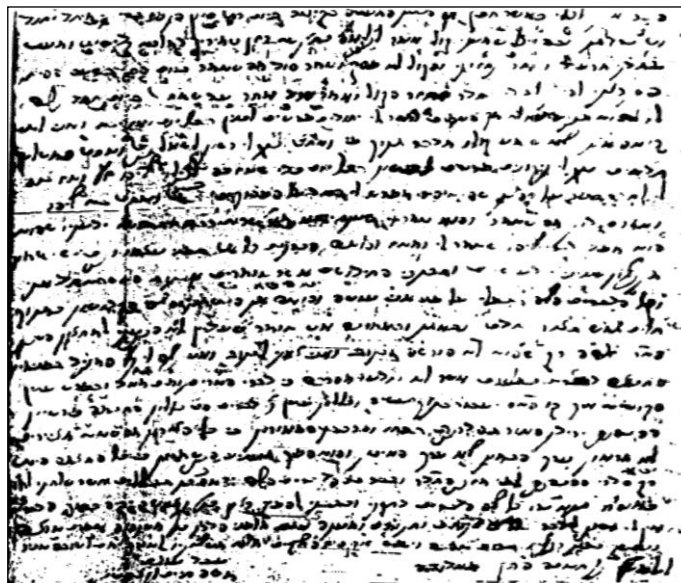
הדרכה מפורטת כזו, כפי שנותן לנו הרמח"ל במסילת ישרים, לא יכול היה לכתוב אלא מי שהתנסה בכך בעצמו. ואכן, על אותה דרגה של רוח הקודש מספר לנו הרמח"ל אישית על עצמו. אף שכל ימיו שאף להסתיר ככל האפשר את גודל מדרגתו, מאורעות אותם ימים אילצוהו לצאת מגדר הענוה שלו, ואנו מוצאים על כך עדויות שלו עצמו, במספר אגרות בכתב ידו.

ממכתבי הרמח"ל מתברר, כי הוא זכה להשיג השגות גבוהות ברוח הקודש. אחר שזכה בתחילה להתגלות מגיד שלוח אליו מן השמים, הוסיף וזכה לגילוי אליהו הנביא והמלאך מטטרון. במשך הזמן זכה למדרגת רוח הקודש הגדולה מכולן, אשר בה נתגלו אליו נשמות הצדיקים מהדורות הראשונים (אדם הראשון, אברהם אבינו, משה רבינו...) וגילו לו רזי תורה, כפי שנפרט בהמשך.

אכן, זהו שכרו של העוסק בתורה לשמה, ככתוב בפרקי אבות (פרק ששי): **"כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה... ומגלים לו רזי תורה"**.

לפנינו צילום של קטע מהמכתב המקורי, שכתב הרמח"ל לרבי בנימין כהן, המכונה "הכהן הגדול", אשר בהערצה מכונה ע"י ה"יד מלאכי" כ"הרב הגדול המפורסם בכל העם, זקן עושה נפלאות, קדוש" וכו'. מכיוון שהכתב הרהוט השתנה במידה ניכרת במשך מאות השנים האחרונות, דרוש מאמץ מסוים כדי לזהות את הכתוב במקור. תאריך המכתב (מופיע בסוף המכתב מימין לחתימה) הוא: ליל מ"ש (מוצאי שבת), ג' חנוכה הת"ץ, פאדובה. מאחר שהרמח"ל נולד בשנת תס"ז (1707) והמכתב הוא משנת ת"ץ (1730), הווה אומר שהרמח"ל היה בן 23 בכותבו מכתב זה. קל לזהות בסיום המכתב את המלים: **עבד עולם, משה חיים לוצאטו**.

להקלת הקריאה מודפס אחרי הצילום נוסח המכתב מלה במלה, מן המלים **"אך הצעת המעשה בקיצור ביום ר"ח סיון"**, הנראות בצילום המקור באמצע השורה הראשונה, עד לשורה השמינית מלמטה במכתב המקורי.

נוסח המכתב (בתוספת פיסוק וחלוקה לקטעים):

אך הצעת המעשה בקיצור: ביום ר"ח סיון התפ"ז, בהיותי מיחד יחוד א' (אחד), נרדמתי, ובהקיצתי שמעתי קול אומר: "לגלאה נחיתנא רזין טמירין דמלכא קדישא" (יורד אני לגלות סודות נסתרים של המלך הקדוש).

ומעט עמדתי מרעיד, ואחר (כך) נתחזקתי, והקול לא פסק, ואמר סוד מה שאמר. ביום הב' (השני) בשעה ההיא, השתדלתי להיות לבדי בחדר, וחזר הקול ואמר סוד אחר^(א), עד שאחר כך ביום אחד גלה לי שהוא מגיד שלוח מן השמים, ומסר לי יחודים^(ב) פרטיים לכוון בכל יום ואז יבוא. ואני לא רואה אותו, אלא שומע קולו מדבר מתוך פי^(ג). ואחר כך נתן לי רשות לשאול גם כן. ואחר כך, כמשלש חודשים, נתן לי תיקונים פרטיים לעשות בכל יום, כדי שאזכה לגילוי אליהו זכור לטוב.

ואז ציווה לי (המגיד) לחבר ספר על קהלת, שהוא היה מפרש לי הסוד של הפסוקים כל אחד. ואחר כך בא אליהו ואמר סודות מה שאמר, והוא אמר שעתה יבוא מט' שרא רבא (השר הגדול, הוא המלאך מטטרון). ובבואו ידעתי שהוא הוא, מפני דברי אליהו שאמר לי, ומאז והלאה הכרתים, כל אחד בפני עצמו. ויש גם נשמות מתגלות, שאיני יודע שמם, ובכותבי החידושים אשר אומרים, אכתוב היום האחד אתי. וכל הדברים האלה, בנופלי על פני אני עושה, ורואה את הנשמות הקדושות כמתוך חלום, ממש בצורת אדם. ובאמת ואמונה אני אומר, שעדיין לא הגעתי עד מחצית השגת האר"י זלה"ה, רק שהוא לא הורשה לכתוב, ואני צויתי לכתוב. ואני,

(א) הרמח"ל כתב ביומנו את כל הסודות שאמר, ונשמרו הדברים בכתב ידו של הרמח"ל. הביאם לדפוס המשגיח ישיבת פונובו' בעל ה"שפתי חיים" הגה"צ הרב פרידלנדר זצ"ל (אוצרות רמח"ל, עמ' רנ"ו ואילך).

(ב) יש בפסוקים כוונות מיוחדות אשר באמצעותן ניתן להשיג ולפעול פעולות בעולמות הרוחניים העליונים. כותב הרמח"ל: "המגיד הקדוש, אשר חנני ה', הודיעני, כי לא כל סוד תחת ידו, אלא שבכח היחוד עולה ומקבל, כיון שכבר ניתנה רשות". האריז"ל לימד את רבי חיים ויטאל יחודים רבים, אשר גורמים להתקשר עם הרוחניים, כגון עם מלאכים, נשמות צדיקים שנפטרו ועוד. יחודים אלו ערוכים בספרים שער רוח הקודש ושער היחודים, ומסתבר שעל פיהם פעל הרמח"ל. האריז"ל הזהיר שאין להשתמש ביחודים אלא אדם העמל בתורה בקדושה ובטהרה, ושלם במידותיו וכו', והבא ליטול את השם טרם זמנו - יפגע. הרמח"ל כותב באחד ממכתביו, שהתמדת היחודים היא הסיבה לגילויים: "האמת הוא כי שנים שקדתי על ענין היחודים ליחד יחודים, כמעט כל רבע שעה יחוד אחד, כאשר אני מתמיד גם עתה, תודה לא-ל".

(ג) על תיאור מעין זה מעיד רבי שלמה אלקבץ, מחברו של "לכה דודי", אשר זכה להיות מהנוכחים בגילוי הראשון של המלאך המגיד לרבי יוסף קארו, מחבר ה"שולחן ערוך", וחבורתו. וכך הוא כותב: "ובעת שהתחלנו ללמוד המשנה... זיכנו בוראנו ונשמע את הקול מדבר בפי החסיד רבי יוסף קארו, קול גדול בחיתוך אותיות... והיה הנעימות רב והקול הולך וחזק...". וענין התלבשות קול המגיד בפי רבי יוסף קארו והרמח"ל הוא מוכרח, ובכתבי האריז"ל ביאר את טעם הדבר באריכות, ובין דבריו כתב: "הנה סוד הנבואה - ודאי שהוא קול שלוח מלמעלה לדבר עם הנביא ההוא, וכן רוח הקודש הוא מאופן זה, רק שכיון שאותו הקול הוא עליון ורוחני - אי אפשר לו לבדו להתגשם ולהכנס באוזן הנביא אם לא שיתלבש תחילה באותו קול הגשמי שיצא מפי האדם ההוא, בעסקו בתורה ובתפילה אז מתלבש בו ומתחבר עמו ובא לאוזן הנביא ושומע, ובלתי קול האדם אי אפשר להיות". (רבי מאיר אייזנשטט בעל ה"פנים מאירות" שכתב הערות לאורך ספר הגלגולים מעיר כאן: "זה סוד הפסוק - משה ידבר והאלקים יעננו בקול" (שמות י"ט). ומאוד מדוקדק מה שכתוב במדרש בקולו של משה". עד כאן). וגם אצל הנביאים מצינו "רוח ה' דיבר בי ומילתו על לשוני" (שמואל ב' כ"ג).

גלה לי, תודה לא-ל, המגיד, בפנימיות החכמה דברים נפלאים אשר לא נודעו מהרבה, כי דברי האר"י סתומים מאד^(ד).

זוהי עדותו הברורה של רבי משה חיים לוצאטו על עצמו, בכתב ידו ממש. עלינו לקרוא את הדברים שוב ושוב, כדי לקלוט ולעכל את כל המשמעויות שלהם.

נביא בזה עוד קטע ממכתבו של הרמח"ל לר' עמנואל כלבו (המכתב המקורי בכתב ידו של הרמח"ל נשתמר עד ימינו), בו הוא מספר על הגילויים שהיו לו מן השמים.

אמת הדבר, כי משנת תפ"ז חנני אלקים לשלח לי אחד קדוש, מן שמיא נחת (מן השמים ירד), והגד יגיד לי יום יום סודות גדלים - הכל בכתב לסדר הימים כתבתי באר היטב. ואחר רב תקונים, שנתן לי לעשות, אמר, שאזכה לשמע מפי אליהו זכור לטוב גם דברי אלקים חיים.

ויהי כאשר אמר לי, כן היה לי:

למועד, אשר דבר, נגלה לי אליהו זכור לטוב, ואחריו נשמות קדשים אשר בארץ המה, העמדים לשליחותו של מקום, להודיע סוד ה' ליראיו, וכבר אמרו רבותינו זכרונם לברכה^(ה): נשמתם של צדיקים מסייעים אתו.

וזה ברור, כי לא היום החל ה' לברך את עמו ישראל בכמה מעלות טובות, והרבה דרכים למקום.

וחברתי על פיהם חבורים רבים וגדלים, תודה לא-ל - הראשיים:

חבור על קהלת - כשמונה מאות דפים קטנים, ושבעים תקונים - על הפסוק "ולכל היד החזקה" - כמאתים דפים, וחבור על התורה - מבראשית החלתי, ואני היום מגיע לפרשת "מקץ" - הוא עתה פשוט מאות דפים, כלם בלשון זהר ממש,

ואחר כך הרבה חבורים שונים על הרבה ענינים, יהיו כמו חמשה עשר ספרים, ובפרט כללים לחכמת האמת, מבארים את הכל באר היטב בתרוץ הספקות, אשר נסתפקו על דברי האר"י זלה"ה. וכל זה הענין לא הגדתי בראשונה אל אה ורע.

כאשר איש קדוש כרמח"ל, מורה הדרך לעם ישראל אל רוח הקודש, פותח את עדותו במלים "אמת הדבר", מה רבה עוצמת האמת שבעדותו וכמה איתנות המסקנות שיש להסיק מדבריו.

(ד) בכונה נכתבו כך, כדי שלא יזכו בהם אלא רק אותם הזכאים להבינם. ולכן ציווה האר"י ל דוקא לרבי חיים ויטאל לכתוב את החוכמה הפנימית, אשר השמיע האר"י בשיעורים, כי רק רבי חיים הבין את הדברים כראוי וידע להלביש ולהעלים הדברים בדרך חידה ורמז. (מאותו טעם נהג כך הרשב"י, שהתיר רק לרבי אבא לכתוב את סודות התורה). להלן מובא מכתב המציין, כי הגר"א ז"ל אמר, שכתבי האר"י ז"ל הם כולם רק משל, ורק יחידים כרבי חיים ויטאל, הרמח"ל והגר"א ידעו את הנמשל. הרמח"ל במאמר על אגדות חז"ל מבאר מהלך דומה בקשר לאגדות חז"ל שבש"ס.

(ה) במדרש הנעלם פרשת נח דף ה: "תנו רבנן, כשאדם הולך בדרכי קונו, הרבה מסייעין אותו. נשמתו מסייעת אותו. מלאכי השרת מסייעין אותו. שכינתו של מקום מסייעת אותו. וכולם מכריזים לפניו ואומרים: בלקתך לא יצר צעדך ואם תרוץ לא תקשך. רבי נתן אומר, נשמתן של צדיקים מסייעין אותו".

סודות התורה נכתבים על ידי הרמח"ל

הגילויים שנתגלו לרמח"ל מן השמים לא היו אירוע אישי מבודד, אלא הניבו יכול ענק של אלפי דפים המחולקים לכמה וכמה ספרים, ואותם כתב על פי הידיעות בסודות התורה שקבל מן השמים. שלשה חיבורים ראשיים חיבר הרמח"ל על פי הוראת המלאך המגיד.

מצויות בידינו כמה עדויות על אופן כתיבת הספרים שחיבר, ואנו נסתפק בהבאת אחת מהן בלבד, זו עדותם בכתב של רבני העיר פאדובה, עיר הולדתו של הרמח"ל ("ירימ משה" עמ' קנ"ב).

הנה קטע ממכתבם של רבני פאדובה:

זאת נחלת חלקו מה', אשר מגיד אחד קדוש נגלה לו בראשונה, ועל פיו חבר ספרים שחבר. והמגיד הקדוש הנזכר תקונים גדלים נתן לו, באמרו, כי עוד יזכה לשמע דברי אלקים חיים מפי אליהו זכור לטוב.

ויעש ה' לו פאשר דבר, למועד אשר אמר לו, כי אז החל לפרש לו המגיד מגילת קהלת בסודות גדלים ונפלאים מאד, ואז נגלה לו אליהו זכור לטוב, ומלא את דבריו בדברים עתיקים, וכמו כן נשמות צדיקים אחרים, ממקום קדוש כבודם, נגלו לו, למלאהו חכמה והשכל.

וכל אשר ישמע - כה בלשון ההוא על ספר יחקה (יכתוב), דבר בשם אומרו. ובסדר הזה השלים חבור גדול מאד על כל קהלת.

ממכתבם של רבני פאדובה אנו למדים כי תחילה מתפרשים לו הדברים על ידי המגיד, ואחר כך על ידי אליהו הנביא ונשמות הצדיקים.

את החיבור על קהלת החל הרמח"ל לחבר בהיותו בן 20 (שלהי תפ"ז). חלפו פחות משנתיים והוא נצטווה מן השמים (שנת תפ"ט) לחבר חיבור נוסף, והוא זוהר תנינא (זוהר שני). הרמח"ל המשיך בדרכו של רשב"י מחבר הזוהר, וחיבר זוהר שני, שהוא חיבור מקיף על התורה.

החיבור השלישי הוא "שבעים תיקונים". חיבור זה נכתב על דרך "תיקוני הזוהר" של ר' שמעון בר יוחאי. רשב"י כתב שבעים מהלכים - תיקונים על הפסוק הראשון שבתורה - "בראשית ברא", ואילו הרמח"ל כתב שבעים מהלכים - תיקונים על הפסוק האחרון - "ולכל היד החזקה" (בחסדי ה' עלינו, זכינו בדורנו להדפסת חיבור זה ע"י הרב פרידלנדר).

מפליאה העובדה שנשמות צדיקים שונים מתגלות לרמח"ל, ומבארות אותו פסוק עצמו שבתורה בעמקות ובהרחבה. הספר כולל גילויים רבים מאת אליהו הנביא, אברהם אבינו, משה רבנו. כן אפשר למצוא בו גילוי בתורה מאדם הראשון, מיעקב אבינו ומיחזקאל הנביא. ובס"ד בהמשך נעמוד ביתר הרחבה על מהותם של שלושת החיבורים.

*

נוסף לשלושת החיבורים הראשיים, כתב הרמח"ל עוד חיבורים רבים, ומפאת ריבויים לא נזכירם. נסתפק רק בהזכרת שניים מהם, הראשון הוא החיבור "משכני עליון", העוסק בבית המקדש של מעלה, וכן בתבנית בית המקדש השלישי, והשני, "אדיר במוס". כדי שנקבל מושג

מה על מהותו של הספר היקר והקדוש "משכני עליון", הבה נקרא בהקדמתו של הרמח"ל לחיבורו זה:

בהנו"א (בעזרת ה' נעשה ונצליח אמן)

המאמר הזה ראיתי לבאר בו ענין בית המקדש שלמעלה, שהזכירו חכמינו זכרונם לברכה - צורתו ותכונתו וכל משפטיו וכל חקתיו, ולדעת איך מכון כנגדו אתו שלמטה, בתבניתו ובמדתיו, באר היטב.

ואתה, קרא נעים, התגבר בשכלך, ולבד תשית לדעת מאד, ואאלפך חכמה נפלאה, ואשר לא שמעת, לדעת איך המלך המלכי המלכים משגיח על בריותיו, ומנהג את עולמו וסדריו... [והסדרים] חקר ותקן להעמיד את העולם על משפטו ולהכין אתו באמת ובאמונה. והדברים עתיקים, והמה נשגבים מאד משכל האנשים, כי לא נתחזק עדין בן האדם בחכמת בוראו, ועל כן לא עמד בדרך האמת והצדק, להבין ולהשפיל אל פעלות ה' ואל מעשי ידיו בדעת ובתבונה. והנני משים לפניך עתה דברים רבים ונכבדים, ואכלל אתם בהקדמה אחת, ובה תבין דרכי ההנהגה הזאת, והמזון אשר הוא ניתן לכל בעתו, דבר יום ביומו. והבן מאד.

החיבור השני אשר כאמור נעמוד עליו בקצרה הוא הספר "אדיר במרום". כידוע חיבר רבי שמעון בר יוחאי ספר הנקרא "אידרא רבא", אשר כלול בזהר הקדוש פרשת נשא.

האידרא נחשב ספר בסיסי בחוכמת האמת, וכה כותב הרמח"ל בהקדמתו ל"אדיר במרום":
"מן התקונים הגדולים שנתקנו בעולם היה ספר מדרשו של רשב"י... כי הוא לגאולה הוכן להצמיח קרן ישועה לבית ישראל..."

והנה, הרמח"ל חיבר על האידרא רבא פירוש הנקרא "אדיר במרום". פירוש זה כולו דברי גילויים נוראים מהעולם העליון (כך אמר רבי חיים מוולוז'ין – כמובא להלן). העיד על כך הרמח"ל עצמו. במכתבו לרבו, רבי ישעיה באסאן, כותב הרמח"ל:

כבר הגדתי לכבוד תורתו, איך, תודה לא-ל, ניתן לי רשות לשאול ולדעת בכל דבר שבדברי תורתנו הקדושה, איש לא נעדר... ומאמרי הזוהר אשר לרשב"י ע"ה הסתומים, תודה לא-ל, אשאל ואדעה פירושם כאשר אחפוץ, כי חסד ה' גדול מאוד..." (ירים משה עמי רל"ג).

הגר"א בהשיגו פירוש זה לבש בגדי יום טוב לכבודו ולשמחתו.

אולם קיימת בעיה בהבנת הספר מפאת עומקו הרב. עמד על בעיה זו הרב יוסף ביגון תלמיד רבי ירוחם, המשגיח ממיר. וכך הוא כותב בהקדמה לספרו "ילקוט ידיעות האמת": "והנה מפאת היות האדיר במרום כולו דברי קבלה עמוקים מאוד, אין מעיין בו שום אחד מיודעי תורה ותלמידי חכמים שאין להם עסק בנסתרות, ואי אפשר להם ליהנות ממנו בהרבה ידיעות גדולות נוראות, שאין קץ לערך חשיבותן בשביל שלמות ידיעת האמתיות מתורתנו הקדושה וההשקפות הראויות המבוססות עליהן, בשביל חיזוקן וברורן והשפעתן על הדעת, ההרגש והמעשה, מפני שמלבד שהן מפוזרות פה ושם, הנה הן כולן מובלעות לגמרי בתוך עניני קבלה עמוקים ומעורבות עמהן, בהיותן נמשכות מתוך אותם ענינים ומושאות לגביהם, אבל באמת אפשר לכתבן גם באופן שתהיינה נשמעות פחות או יותר לכל צורבא מרבנן אשר אין לו שום הכרה כל דהוא בעניני הנסתר ולשונוותיהם".

ולכן ליקט הרב ביגון אותם קטעים מה"אדיר במרום" הנשמעים לכל צורבא מרבנן, וערך אותם בספר "ילקוט ידיעות האמת". להמחשת דברי הרב ביגון נביא קטע יסודי מדברי הרמח"ל, (ילקוט ידיעות האמת חלק א' עמ' שי"ד - שט"ו, ובמהדורת הרב פרידלנדר עמ' פ"ז). המאמר עוסק בביאור פרשת מלכי אדום המשתרעת על תשעה פסוקים בספר בראשית בסוף פרשת וישלח. נצטט כאן פסוקים אחדים מתוך פרשה זו:

"וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוֹם לִפְנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַיִּמְלֹךְ בְּאֲדוֹם בְּלַע בֶּן בְּעוֹר וְשֵׁם עִירוֹ דְּנֶהְבָּה: וַיָּמָת בְּלַע וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו יוֹבָב... וַיָּמָת בְּעַל חֲנֹן בֶּן עַכְבּוֹר וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הָדָר וְשֵׁם עִירוֹ פְּעוֹ וְשֵׁם אֶשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל בֵּת מְטָרָד בֵּת מִי זְהָב."

על פסוקים אלו נאמר באידרא רבא (הדברים מובאים בתרגומם):

"וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוֹם לִפְנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ" וְגו'. אֲשֶׁרִיכֶם הַצְּדִיקִים, שְׁנִתְּגְלוּ לְכֶם סוּדֵי הַסּוּדוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, שְׂאִינֶם מִתְּגַלִּים לְקִדְשֵׁים הָעֲלִיוֹנִים (דהיינו למלאכים). מִי יִשְׁגִּיחַ בְּזֶה וּמִי יִזְכֶּה בְּזֶה (בהבנת הפסוקים; פרשה זו) הִיא עֵדוּת עַל הָאֱמוּנָה שֶׁל הַכֹּל..."

על הדברים העמוקים הללו כתב הרמח"ל ביאור עמוק ונפלא, ובסוף דבריו התייחס לנידון עומקה של התורה ולסודות הצפונים בה, וזה לשונו:

"וַתִּדַע, שְׂוֹדָאֵי יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִים פְּנִימִיּוֹת הַסּוּדוֹת, שֶׁלֹּא נִמְסְרוּ אֶפִּילוּ לְמַלְאָכִים, וְלִכֵּן אָמַר (האידרא רבא): 'אֲשֶׁרִיכֶם הַצְּדִיקִים' וְכו'. וְתִרְאֶה, הֵיאֵךְ הַקְּב"ה סִדֵּר דְּבָרֵי תוֹרָתָנוּ הַקְּדוּשָׁה, כִּי דָּבָר בְּזֶה (פרשת 'ואלה המלכים'), שֶׁהוּא שֶׁרֵשׁ כָּל הָעֵקָרִים (כי בפרשה זו מבוארים שורשי הנהגת הקב"ה בעולמו), וְכָלֵל אֶתְּם בְּפִרְשָׁה אַחַת קִטְנָה, שֶׁשּׁוּם אֶחָד לֹא יִשְׁגִּיחַ עָלֶיהָ, וְהוּא בְּאֵמֶת מֵה שֶׁדוּד אָמַר: 'מֵה רַב טוֹבֵךְ אֲשֶׁר צִפְנֶת לִירְאִיד' וְגו' (תהלים ל"א, כ). וְהִבְחִין בְּזֶה שְׁנֵי דְּבָרִים:

א - מֵה שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַסְּתִיר כֶּךָ סוּדוֹתָיו בְּדֶרֶךְ שֶׁלֹּא יִרְאֶה אֶתְּם אֲלֵא מִי שְׂזָכָה.

ב - גְּדֻלַּת הַתּוֹרָה, שֶׁאֶפִּילוּ פִּרְשָׁה שֶׁנִּרְאֶה שְׂאִינָה אֲלֵא סְפוּר קִטּוֹן וּבִלְתֵּי עֵקָרִי, הוּא כָּלֵל כָּל כֶּךָ עֵקָרִים גְּדֻלִּים... שֶׁבְּעוֹד שֶׁהַסְּטָרָא אַחֲרָא יֵשׁ לָהּ שְׁלִיטָה וְכַח, צָרִיךְ שֶׁהַקְּדוּשָׁה לֹא תִרְאֶה יִפְנֶה מִפְּנֵיהָ⁽¹⁾, אֲלֵא תַסְתִּיר עֲצָמָה, וְאוֹרוֹתֶיהָ הַגְּדֻלִּים יִרְאוּ כְּחֻשְׁכִּים בְּסוּף, בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת, לְכֹלֶם, וּבְזִמְנֵי הַגְּאֻלָּה יִתְּגַלוּ בְּרָגַע, וְכִמְהָ תִקְוִינִים תְּלוּיִם בְּזֶה שְׁמִירַת הָאוֹרוֹת..."

די במעט הזה מדברי הרמח"ל ללמדנו יסוד חשוב, והוא, שאף שמותר לנו להבין את טעמי מצוות התורה, הרי שאם לא זכינו לרדת לסוף דעתה של התורה, בל תהא קלה בעינינו, כי איננו משיגים בתורה אלא את קליפת תוכן הדברים.

אנו בקוראנו פרשת שבעת מלכי אדום לא השגחנו עליה - לא עלה בדעתנו שטמון בפרשה זו **"שורש כל העיקרים"**. להיפך, יכולנו להקשות, והרי ידוע שאין בתורה אפילו אות מיותרת, ואם כן כיצד מאריכה התורה לבאר מי היו מלכי אדום בפרטי פרטים (שם המלך, שם אביו, שם עירו, מי מלך תחתיו וכו').

(1) מכיוון שיופיה מוסתר לא משיגים עומקה "לכן רבו המתפרצים" (לשון הגר"א ליקוטים ספרא דצניעותא).

דברי הרמח"ל על פרשת מלכי אדום, שבה טמונים סודות הנהגת הקב"ה בעולמו^(ז), מלמדים אותנו שיש בתורה תכנים רב ממדיים, פנימיים ועמוקים. אנו בקוראנו את התורה לא עלה על דעתנו עצם קיומם. לא עלה על דעתנו שקיימים שחקים ממעל ועמקי תהום מתחת.

ידיעה זו, שהתורה הנגלית לעינינו היא מעטה חיצוני בלבד, ושהיא מכילה בקרבה עולם ומלואו, מוכחת בעליל ברבים מספרי הרמח"ל, ממש בכל עמוד וכמעט בכל שורה. ידיעה זו הינה מן המפורסמות, וביחוד עמדו על כך ספרי הפנימיות כמו הרמב"ן (הקדמה לפירושו על התורה ובמאמרו על פנימיות התורה); ומהאחרונים - השל"ה, יסוד ושורש העבודה, הגר"א, רביס מגדולי החסידות ועוד. ידיעה זו השמיע פעמים רבות המשגיח רבי חיים פרידלנדר. באחד מהוועדים שמסר בישיבת פונובז' הביא את דברי רשב"י האומר (זוה"ק בהעלותך קנב.):

אוי לו לאדם ההוא האומר, שהתורה באה להראות סיפורים שבעולם ודברים הדיוטים, שאם כן אפילו בזמן הזה אנחנו יכולים לעשות תורה בדברים הדיוטים, ועוד יותר יפים מהם. וכן אם תאמר שהתורה באה להראות דברי העולם, אפילו שליטי העולם יש ביניהם דברים מעולים יותר, ואם כן נלך אחריהם ונעשה מהם תורה.

אלא כל דברי התורה הם דברים עליונים וסודות עליונים. בוא וראה... מלאכים עליונים כתוב בהם 'עושה מלאכיו רוחות'. ובשעה שיורדים למטה מתלבשים בלבוש של עולם הזה, ואם לא היו מתלבשים בלבוש כעין עולם הזה לא היו יכולים לעמוד בעולם הזה, והעולם לא סבל אותם. ואם במלאכים כך, התורה שבראה המלאכים ואת כל העולמות, והם מתקיימים בשבילה, על אחת כמה וכמה, כיון שירדה לעולם הזה, אם לא הייתה מתלבשת באלו הלבושים שבעולם הזה, שהם הספורים, לא היה יכול העולם לסבול^(ח). ועל כן ספור הזה שבתורה היא לבושה של התורה...

בהקשר לכך, כותב החפץ חיים:

"נמצאות בתורה פרשיות פתוחות וסתומות. סימנים אלה, מסביר רש"י, צוינו במכוון כדי לאפשר, לאחר כל ענין וענין, להתעמק בכוונותיה הפנימיות של התורה. שכן מה שאנו מבינים אותה כך אינו אלא באופן חיצוני, חיצוניותה של התורה ולבושה בלבד, בעוד שפנימיות התורה היא 'עמוק עמוק מי ימצאנה'. אף לאותן פרשיות שמכילות סיפורים וסדר הדורות, מסומנות הפסקות, יען כי לא הכל כה פשוט כפי שנראה לכאורה. כוונות נעלות וסודות עמוקים גנוזים בכל הספרים שהורכבו מאותיות התורה^(ט)..."

(ז) המעיין בדברי הרמח"ל שם ב"אדיר במרום" יבין שספר "דעת תבונות" ובמקביל לו "ספר הכללים" צמחו מתוך פסוקים אלו.

(ח) מורחבים הדברים (נפש החיים שער ד' פרק כ"ח). וכן אמר החזו"א לענין ההלכה בקונטרס י"ח שעות: "עיקרי ההלכות אצילות ורק ע"י צמצום אחר צמצום הם משמשים בעולם המעשה".

(ט) כגון עדותו של רבי חיים מוולוז'ין בהקדמה לספרא דצניעותא על 2260 אופנים בביאור הפסוק "עלו זה בנגב". ולמעשה מבאר הרמח"ל ב"דרך עץ החיים" (מקור דבריו בכתבי האריז"ל) שיש הרבה יותר, עיי"ש. (ראה משנת רבי אהרן ח"א עמ' נ"ב). בהקדמה לספר "פאת השולחן" מובאת עדות רבי מנחם מנדל משאקלוב, שהגר"א אמר לו, היכן מוצפן בתורה כל שם ושם מ - 620 עמודי האור - עיי"ש.

דברי הרמח"ל על עומקה של תורה נכונים אף על דברי חז"ל בכל אתר ואתר^(ז). הרחיב הרמח"ל על כך את הדבור במאמרו על אגדות חז"ל. בכל דור ודור קמים אנשים אשר מחוסר הבנה תמהים על דברי חז"ל. ירידת הדורות גורמת לכך, שלא בכל בית מדרש יודעים להשיב דברים נכוחים וברורים נגד אותן טענות, דברים שיראו בעליל עד כמה עמוקים דברי חז"ל ועד כמה דלה הבנתנו אותם.

גם בדורו של הרמח"ל נמצאו אנשים שלא הבינו את דברי חז"ל, ובמקום לתלות את חוסר הבנתם בדלות השגתם, תלו זאת בחז"ל. הרמח"ל סייע להם ופקח את עיניהם לראות את האמת.

כותב הרמח"ל: **"תודה לא-ל, זיכני רצוני יתברך להשיב רבים מעוון ולקרבים לתורה, לדעת גדולת ה', ולהסיר דברי חטאים רוגנים באוהליהם על מאמרי רז"ל, הנראים זרים לעיניהם אשר לא נפקחו"** (ראה "אוצרות רמח"ל" עמ' שלי"ז).

בין אלה שהרמח"ל החזירם למוטב, היו חוטאים שהרחיקו נדוד בהפנייתם עורף לתורה ולמצוותיה. וכך כותב הרמח"ל:

"זיכני ה' להעיר תשובה בלב בניו, כי גם בקשי העורף וחזקי הפנים... ואברהם פיראריסי עולה על כולם, והוא לנס, כי תחת היותו מין ופוקר, כמעט הגיע כבר למידת החסידות".

הרמח"ל הוכיח בדורו: **"כי לא דבר ריק הוא, ואם ריק הוא - מכס הוא"**. (הסבר מורחב - מהר"ל, באר הגולה, באר רביעית). דוגמא לעומק דברי חז"ל יכולה להוות עדותו של רבי מנחם מנדל משאקלוב, מגדולי תלמידי הגר"א. וכך הוא כותב (הקדמה לביאור הגר"א על מסכת אבות):

"סוד מאמר האגדה במסכת סוכה (דף מח;) אמר לו ששון לשמחה וכו'"א), אשר שמעתי מפיו הקדוש (של הגר"א), שאחד מגדולי הראשונים התענה הרבה תעניות שיגלו לו מן השמים סוד מאמר אגדה הזה, וגילו לו אפס קצהו. ורבינו הקדוש נשמתו עדן אמר, שידע זה לתכליתו, ואמר אילו לא נברא רק להשגת דבר זה כדאי הוא לו".

מאמר אגדה זה נראה תמוה לעינינו אשר לא נפקחו. אולם הראשונים, אשר ידעו מה ערכם של דברי חז"ל ועד כמה עמקו דבריהם - עמלו בכל כוחם לזכות להבנתם. דבריו של הגר"א, שכדאי לאדם להברא כדי להבין ענין אחד בדברי חז"ל, גם הם מורים לנו שדברי חז"ל עמוקים מיני ים וסודות עד אין חקר גנוזים בכל מילה של דבריהם הקדושים.

(ז) **"כי כל המדרשים והמשניות וכל הדינין וכל מעשה המצוות יש להם פנימיות וסוד נעים"** - רמ"ק בשער האותיות פרק א'. והרמח"ל באדיר במרום כתב: **"וידענו שכל דברי התנאים והאמוראים כל דבריהם בדרכי הסודות דברו ודאי"**. וכדוגמא לדבר נציין את דברי רבי חיים ויטאל בהקדמה ל"עץ חיים" האומר, שכל המשניות שהם חסורי מחסרא נאמרו בדרך זו **"לסיבת רמזי התורה הנסתרים ונרמזים בו"**.

(יא) מעט מלשון הגמרא בסוכה שם (מתורגם): היו שני מינים אחד שמו ששון ואחד שמו שמחה. אמר לו ששון לשמחה: אני עדיף ממך, שנאמר: **"ששון ושמחה ישיגו"** וגו'. אמר לו שמחה לששון: אני עדיף ממך, שנאמר: **"שמחה וששון ליהודים"**... והויכוח נמשך עוד - עיין שם.

”ידיעות חזקות ומוצקות ממקורות האמת המוחלטים”

פרטים נוספים על הגילויים אפשר ללמוד מדברי תלמידו של הרמח”ל, רבי יקותיאל גורדון. לפנינו מכתב ששלח מפאדובה שבאיטליה לר’ מרדכי יפה בווינה שבאוסטריה, בשלהי שנת תפ”ט (1729). כדי להקל על הבנת המכתב, הבאנו ממנו חמישה קטעים המסומנים במספרים.

הרי הקטע הראשון של המכתב (המצוי בידנו במקורו בכתב יד):

1. ... והנה עתה באתי על דברי תורה להודיע לאדוני איך שמתנה טובה נתן לנו הקב”ה מבית גנזיו,

והוא, כי יש כאן בחור אחד (הרמח”ל לא היה אז נשוי עדיין), רך בשנים, בן עשרים ושלוש, קדוש יאמר לו, החכם השלם, מורי ורבי, בוצינא קדישא (המאור הקדוש), איש אלוקים כבוד שמו כבוד הרב משה חי לוצאטו,

והנה ב’ שנים וחצי שנתגלה לו מגיד, מלאך קדוש ונורא, והיה מגלה לו סודות נפלאים.

2. ומוסיף ר’ יקותיאל לספר על גדלות הרמח”ל עוד בהיותו צעיר לימים. ואף שהרמח”ל הסתיר מאד את גדלותו בכלל, ואת גילוייו בפרט, נודע הדבר באופן לא ידוע לר’ יקותיאל:

אף גם קודם, כשהיה בן ארבע עשרה שנים, היה יודע כל כתבי האר”י בעל פה, והיה נחבא אחורי הכלים, ולא הגיד זה הדבר אף לאביו, ופשיטא לשום אדם.

והנה עצת ה’ הייתה זאת שנתגלה לי על ידי סיבה, ואין כאן מקומו לכתוב העניין...

והנה זה חודש ימים שאני משמש אותו ודולה מים חיים מבארו - אשרי עין שראתה ואשרי אוזן ששומעת כל זה, והוא ניצוץ מעקיבא בן יוסף.

3. ... והוא יודע כל הגלגולים והתיקונים של כל אדם, חכמת היד ופרצוף. כלל העניין: אין דבר נעלם ממנו.

ידע מופלא זה של הרמח”ל, עליו מספר תלמידו, הוא שכרם של עמלי תורה הלומדים תורה לשמה. בעניין חכמת היד והכרת הפנים מביא הרמב”ן בפירושו לתורה (בראשית ה’, ב’), את דבריו של רב שרירא גאון המגלה שסוד חכמה זו טמון בשני הפסוקים הראשונים של פרק ה’ בספר בראשית: ”וכתב רבנו שרירא הגאון, שמסרו חכמים אחד לחברו הכרת פנים וסדרי שרטוטין, מקצתן אמורים בסדר פסוק ‘זה ספר תולדות אדם’, ומקצת בסדר פסוק של אחריו ‘זכר ונקבה בראם’. ואין מוסרים סתרי תורה ורזין אל’ למי שרואים בו סימנים שראוי לכך. אלו דברי הגאון, ולא זכינו בהם”.

החתם סופר (פרשת שמות) כותב, כי דבריו של רב שרירא גאון הם מההוכחות לכך, שהתורה ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים, ואין לך כל חכמה בעולם, ומה למעלה ומה למטה, לפנים ולאחור, שלא נרמזה במילותיה ותיבותיה... הלא אנו יודעים כי ה’ ברא את העולם על ידי התורה, אם כן בהכרח שיהיו שרשי כל החוכמות משורשים בה, ויותר מהחוכמות הרמוזים בה הם סתרי תורה שלמעלה מהשכל...

4. בתחילת לימודו של המלאך המגיד עם הרמח"ל היה מגלה לו רק סתרי תורה, אולם כעת גם עונה לו לשאלותיו בתחומים אחרים:

בתחילה לא ניתנה רשות לגלות לו, רק סתרי תורה, ועכשיו מגלה לו כל הדברים, ואין איש יודע, רק אנחנו, חבורה שלו. וגם לי אמר סוד גדול לזה שהתגלגלתי לבוא לכאן ללמוד עמו, כי אין דבר בלתי סיבה. וגם הגיד לי מנשמת ותיקוני לתקן.

באגרות הרמח"ל מצאנו כמה דוגמאות לשאלות ששאל הרמח"ל את המלאך, אולם המלאך לא חפץ להרחיב את הדבור כי אם בדברי תורה. כשבקש רבי ישעיהו באסאן מן הרמח"ל שישאל את המלאך, האם עליו להשאר בקהילה בה הוא נמצא, או לעבור למקום אחר, השיב הרמח"ל:

הנה ידע באמת, כי אין לי רשות כלל לדבר, אלא בדברי תורה ולא זולת, ועם כל זה השב השיב לי המגיד, כי לכבוד הדרת כבוד תורתו בקיצור משיב לי, שטוב לו לשבת שם באשר הוא עד שיוכל, אך שלא ארחיב שאלות כאלה. (ירים משה עמ' קמ"ח).

5. בקטע הבא של המכתב (המכתב בשלמותו ירים משה עמ' צ"א - צ"ב), מנשא הכותב את הרמח"ל עד למאד באומרו מה גדולתו בשמים: **ורגיל הוא בפי רעיא מהימנא^(יב) ובפי מט' שר הפנים לדרוש פסוקים עליו ועל הרב רבי שמעון בר יוחאי בעל הזוהר...**

בעקבות דבריו של ר' יקותיאל במכתבו בו הוא כותב (בקטע 3 לעיל): **"והוא (הרמח"ל) יודע כל הגלגולים והתיקונים של כל אדם", מן הראוי להביא שתי דוגמאות לכך מתוך אגרותיו.**

הרמח"ל מגלה באגרת לרבו, רבי ישעיהו באסאן, מה שורש נשמתו, מדוע נתגלגל ומהו תיקונו. וכך כותב לו הרמח"ל:

ועל אשר חפץ פבוד תורתו, שאכתב לו על עניניו - בקצור אמר לו, כי הלא פבר הודעתי לכבוד תורתו איך שרשו מרבי עקיבא בן יוסף. ונתגלגל על הוצאה מרשות לרשות בשבת, ועל ידי זה נתקן - בתקנו תיקון הערוב פה פדובה העיר^(יג).

אמנם זה אמת, כי על שרש רבי עקיבא נאמר (מנחות כט): "כך עלה במחשבה", כי בהיותו בסוד גבורות, על פן הסטרא אחרא מחשכת אליו הרבה. ועוד יש בזה סודות גדלים. ופה לפה ישמע דברים עתיקים בסיעתא דשמיא. אמנם סוד התקון הוא בענין "על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות" (שם), כי ענינו מסוד... ועקר התקון הוא להתעסק בפסקי דינים על פי פלפול. ולכן היה טוב לו לחבר דוקא חבורים בדינים ברב פלפול. ועוד אדבר עמו מפל דברים אלה, בעזרת ה'.

(יב) רעיא מהימנא הוא משה רבינו, הרועה הנאמן, ומט' שר הפנים הוא המלאך מטטרון. (יג) יודעים אנו שדברי הרמח"ל בספריו מבוססים גם ע"פ ידיעותיו בנסתר אותם לימדוהו מן השמים. ידיעה זו חשובה ובפרט בעת שניגשים אנו ללמוד בספריו כמו מסילת ישרים, דרך ה', דעת תבונות ועוד. ליודעי חן יש ראיות רבות לכך, אולם אף ראיות פשוטות ניתן למצוא. דבריו הנאמרים כאן לרבו הם אחת מהראיות. כי הנה בספרו דרך ה' ח"ב פ"ג אות י' כתב: **"והנה אפשר שיגיעו ענינים לאדם שנשמתו מגולגלת, כפי מה שיגרום לה מצד מה שעשתה בגלגול קודם, וינתן לאדם שהוא בעולם מצב כפי זה..."** ידיעה זו שאב הרמח"ל מכתבי האריז"ל ועוד, ואף זכה לשומעה מן השמים בעצמו. וראה להלן מה שאמר הרמח"ל לרבי בנימין הכהן ע"פ מה שהורו מן השמים, ומתאים למה שכתב בדרך ה' שם אות ח'.

הנה לפנינו עדות ברורה כיצד מתייחסים בעולם של מעלה לכל מעשה עבירה, מה חמור הוא חילול שבת ומה גבוה מחיר עונשו, וכיצד נתגלגל הדבר שדווקא אדם מסוים יהיה זה אשר מתקין את העירוב של העיר. מי שרואה כיום חילולי שבת בפרהסייה וכהו רגשותיו, ויש לו תחושה שכביכול אין דין ואין דיין, ועולם כמנהגו נוהג, קורא כאן גילוי ברור מן השמים שאין מעלימים עין, ואין מוותרים בבית דין של מעלה, אפילו על עבירה אחת, ואף לא לאדם גדול כמו רבו של הרמח"ל.

ב"מסילת ישרים" מדבר הרמח"ל "בענין השכר ועונש... עומק הדין עד היכן מגיע, אשר באמת ראוי להזדעזע ולהחרד תמיד. כי מי יעמוד ביום הדין? ומי יצדק לפני בוראו? באשר השקפתו מדקדקת על כל דבר קטן, או גדול. אפילו שיחה קלה... מגידים לו לאדם בשעת הדין...".

אכן, גילויים ברורים מן השמים על עומק הדין אחרי פטירת האדם היו בכל הדורות (ראה חיי עולם פרקים י" - י"ב). ++ בעדויות ברורות של עדים שאין צל של ספק במהימנותם, ודבריהם תואמים את דברי חז"ל על נושא זה, כפי שהם באים לידי ביטוי במאות מאמריהם בכל רחבי התלמוד, המדרשים ועוד. כל חטא טעון תיקון, גם אם כואב מאוד, המתאים לאותו ענין של החטא (ראה הגר"א יונה ד', ג'), ואין שום אפשרות להשתמט מן התיקון.

התעלמות האדם מן הידע הזה בשעת החטא, ועצימת עיניים מן הידיעות הוודאיות על הדין והעונש, לא תעמוד לו ביום דין, ואם לא חזר בתשובה על איוולתו, שלם ישלם את מחירה הכבד עד לתיקונה המלא. איש לא יוכל לטעון כי לא הוזהר על כך, לאחר מסרים כה ברורים ונאמנים על הדין הנוקב. מי שזוכר זאת תמיד, אינו בא לידי עבירה, ואשרי מי שלא חטא.

בעקבות הגילוי של הרמח"ל לרבו כי "נְתַגְלַגַל עַל הוֹצֵאָה מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת בְּשֶׁבֶת" נתבונן מעט במה שמובא בספרי הפנימיות בחלק הנגלה שבהם (אחד מהם הינו רעיא מיהמנא פרשת פנחס. הספר מכיל טעמים על פי סוד על כמה וכמה מצוות^(ד)) - מה שגילה משה רבינו ע"ה לתנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי ע"ה), מדוע אסור בשבת להוציא מרשות לרשות?

רשות הרבים הינו מקום של הרבה בני אדם הנפרדים זה מזה למול רשות היחיד. בספרי הפנימיות נקראת רשות הרבים מקום הסטרא אחרא ("נחש ואשת זנונים"), ורשות היחיד מקום השכינה. בגדרי הרשויות הרי שרשות הרבים נמצאת רק מתחת לעשרה טפחים במקום שאין השראת השכינה, כמובא (סוכה ה.) "מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה טפחים", משא"כ רשות היחיד עולה עד לרקיע (שו"ע או"ח שמי"ה, ה').

לפני חטא אדם הראשון, היה האדם רק טוב - כמעט מושלם - וכוחות הרע היו חוץ ממנו, אלא שהייתה לו בחירה להכניס בתוכו את הרע, אך כח הפיתוי היה חיצוני ע"י הנחש (נפש החיים שער אי פ"ו בהגה ד"ה וזה היה). אילו לא חטא אדם הראשון, והיה מקיים מצות ה', בכך שהיה עומד

(יד) כדוגמא נציין - מדוע דווקא ל"ט מלאכות נאסרו בשבת, ומדוע לוקים דווקא ל"ט מלקויות. ומה הם הל"ט קללות שנתקללו אדם, חוה, הנחש והארץ. כיצד האדם המקיים תורה ומצוות ואינו חוטא, הוא דבוק ביהוה אחד שעולה ט"ל, וזוכה ל"טל אורות טליד" (ישעיה כ"ו) בתחיית המתים. זהו טעם לאור הבוקע מהאיש השלם השומר שבת בשלמות, וכמו שהעידו על כמה מגדולי הדור וכדלהלן.

בניסיון עץ הדעת ולא מתפתה לנחש, בזה היה כופה ומבטל את הרע בשלימות, והייתה הבריאה מתוקנת לגמרי (דעת תבונות סי' קכ"ו עמ' ק"י ולהלן), אך לאחר שחטא נפל ממדרגתו, הרע נכנס בתוכו ונתערב בכל כוחותיו, והטוב נעשה כפוף לרע ונכבש תחתיו (שפתי חיים מועדים עמ' תנ"ט).

והנה לעתיד לבוא באלף השביעי (עולם הבא) יתברר הטוב מהרע - האלילים כרות יכרתון. שבת הינה מעין עולם הבא לברר הטוב מהרע, ולכן בשבת אסור להוציא מרשות לרשות. זוהי הסיבה שהכל מודים שהתורה ניתנה בשבת, וכן רבי יהודה הנשיא מגיע אחרי פטירתו דוקא בליל שבת.

השפת אמת מבאר (סוכות תר"נ ד"ה שמיני), **כי מהותו ואופיו של העולם הזה הגשמי הוא הנפרדות והריבוי, ושל העולם הבא והקדושה הוא האחדות. הנפרדות מסתירה את האחדות האלוקית משום שכל פרט נתפס ככח עצמאי וכמציאות בפני עצמה, ואין ניכרת יד ה' המנחה את הכל ("שערים אל הפנימיות" עמ' תרט"ו). וז"ל קודשו (שמות תר"ל א ב'): "בא חבקוק והעמידן על אחת", פירוש להיות ידוע שכל הנבראים הם רק בחיות נקודה אחת הכוללת הכל.**

חסרון נוסף: הפירוד אינו אחיד, שכן לכל פרודה דמות שונה, כמו שכתב מהר"ל (גור אריה בראשית כ"ח, ב') **"שאין דבר שהוא אחד בעולם"**, והמקור מדברי חז"ל (ברכות נח). "שאין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומים זה לזה". וזהו מקור המחלוקת והקטטה בעולמנו. וכדברי השפת אמת (קרח תרנ"ו א') כי באמת עוה"ז נקרא עלמא דפרודא, שכל הנבראים, יש לכל אחד בחינה לעצמו, ולכן כולא קטטה.

ומובא בתיקוני הזוהר תקון כ"א: ...מאן דגזל בברית, ואפיק זרעא מיניה לרשו נוכראה, כאלו אפיק מרשות היחיד לרשות הרבים וגרם למהוי שכינתא נפקא מאתרה דאיהי ארץ ישראל רשות היחיד, וגלה אותה בין אומין דעלמא דאינון רשות הרבים הה"ד ובפשעיבם שלחה אמכם.

(תרגום ע"פ מעלות הסולם: ...מי שגוזל בברית המילה, והוציא ממנו זרעא לרשות אחרת (כמ"ש "ובעל בת אל נכר"), הריהו כאלו הוציא מרשות היחיד בשבת לרשות הרבים שהוא חייב סקילה, וגורם להיות השכינה יוצאת ממקומה שהוא ארץ ישראל - רשות היחיד, כמו שכתוב, "ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד", וגולה אותה לחוץ לארץ בין אומות העולם, שהם רשות הרבים, זהו שאמר "ובפשעיכם שלחה אמכם").

המקור לאיסור הוצאה (ע"פ עירובין י"ז; ובתוס' ד"ה לאו) הינו שמות ט"ז, כ"ט **"שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי"**. בראשיתו של אותו פסוק כתוב: **"ראו כי ה' נתן לכם השבת, על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומיים"** משה רבינו אומר לבני ישראל:

"ראו בעיניכם" - ראייה חושית, שה' הוא אשר הזהיר אתכם על השבת, שהרי נעשה בו נס נגלה, שהכל מכירים בו, והוא, שבכל ערב שבת יורד לחם משנה כדי שיאכלו ביום השישי וביום השבת, ופירוש "על כן" כמו שהרי (רא"ם וגו"א). המעלה בראייה החושית גדולה, כי ראייה יותר גדולה מן השמיעה, כי "יש הבדל בין מה שהאדם רואה למה שאחרים משיחים לו, שמה שאחרים משיחים לו פעמים שלבו חלוק מלהאמין" (רש"י שמות כ', י"ט).

יחודה של מצוות שבת, שאפשר שאף אומות העולם יראו בעיניהם, כי שבת הינו יום מקודש. וכמו שמובא (סנהדרין ס"ה;) **"שאל טרונוסרופוס את רבי עקיבא מי יימר דהאידינא שבתא?"**

כלומר במה ניכר בבריאה עצמה להיות יום זה יום מנוחה. הביא לו ר"ע ג' ראיות, ואחת מהן "אמר לו... בעל אוב יוכיח...". וראה רבינו בחיי (שמות כ', ח'), ובין דבריו מובאים דברי המדרש: "לך אצל אוב וידעוני שכל ימות השבוע עולה בידם, ובשבת אינו עולה...". והוסיף רבי עקיבא (ב"ר י"א, ה') ואמר לטרונסורופוס: אם תרצה לבחון הדבר, בדוק באביך! פעם אחת היה צריך טרונסורופוס לשאול באוב, ובדק הדבר באביו להעלותו מקברו, ועלה לו כל ימות השבוע, ובשבת רצה להעלותו גם כן, ולא עלה לו. וכתב בספר "דרך חוקיך" (עמ' קפ"א), שגם בזמנינו אותם העוברים על דת ומעלים את המת ושואלים ממנו שאלות כפי שנודע, ופעולה זו נקראת בלשונם סיאנס - אינם מצליחים בשום אופן להעלות את המת בשבת או ביום טוב.

מה יאמרו על עובדה זו, אותם האנשים המאמינים רק במה שעניניהם רואות!! והרי בעיני בשר ודם - מה שונה יום שבת או יום טוב מאשר כל ימות החול!?

ידועים עדויות רבות על עמלי השלמות, שניכר שינוי על פניהם בשבת -

העיד רבי אליהו לאפיאן זצ"ל: "הסבא מקלם סבל בסוף ימיו מחוסר דם, והיה תמיד חיור בפניו, לא נראה שום אדמימות, אבל משעת כניסת השבת עד צאתה היו פניו להבה, ואזיל חיורא של כל ימות השבת, ואתי סמוקא בפניו כל השבת, כאדם בריא וחזק. כל זה ראינו כולנו, כל מי שלמד בקלם, בכל שבת קודש" ("לב אליהו" בראשית, עמ' רט"ז).

היעד רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל את אשר ראו עיניו בשינוי תואר פני מורו ורבו הנצי"ב זצ"ל בשבת קודש: "נוגה מיוחד ואור עליון היה נסוך על פניו של הנצי"ב בשבת, וזאת בנוסף להוד תארו הנפלא במשך כל ימות החול, ובמוצאי שבת, ברגע שהבדיל, השתנו פניו, ונועם זיו קדושת השבת שנראה על פניו נעלם, היה זה כאילו לא אותו האיש ולא אותה קדושה" ("בדרך עץ חיים" כרך א', עמ' 45).

דוגמא נוספת לידיעותיו של הרמח"ל בשורשי נשמתו של אדם ובתיקונו, נחשפת לפנינו במכתבו של הרמח"ל לרבי בנימין הכהן, מגדולי הדור באותם ימים. רבי בנימין הכהן הוא מורו וחותרו של רבי ישעיהו באסאן, ותלמידו של המקובל רבי משה זכות בתורת הנסתר. גם בנגלה היה גאון עולם, כפי שמוכח מספריו הרבים שהשאיר אחריו. הרמח"ל כותב לרבי בנימין הכהן מה שנתגלה לו מן השמים על שורש נשמתו של רבי בנימין הכהן, וכן מדוע הוא סובל יסורים, ומדוע לא זכה לתלמידים מובהקים.

וכך כותב לו הרמח"ל (מובא באוצרות רמח"ל, הוצאת הרב פרידלנדר עמ' שט"ו):

וְהִנֵּה עֵתָה אֶגִּיד לְהַדְרֵת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ אֲמָרִים אֲמֵת, כַּאֲשֶׁר הוֹדִיעַ ה' אֵלַי עַל דְּבַרְת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ, כִּי רֵאשׁ שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל הוּא. וּכְבֹר זָכְרוֹ ה' לְהֵיוֹת שְׁמוֹ הַטּוֹב הַלֵּךְ עַד אֶפְסֵי אֶרֶץ. אַךְ תִּלְמִידִים מוֹבְהָקִים לֹא זָכְרוּ שְׂיַעֲמְדוּ לְפָנָיו. וּמֵאֵת ה' כָּל דְּבַר אִם קָטָן וְאִם גָּדוֹל הוּא. אַךְ אֲמָרִים מְקַצֵּת שְׂבָחוֹ שֶׁל אָדָם בְּפָנָיו. עַל כֵּן לֹא אָמַר אֶלָּא רֵאשֵׁי פְּרָקִים, מֵה שְׂאֵי אֶפְשָׁר זוֹלָתָם, לְהִרְאוֹת לְכָבוֹד תּוֹרָתוֹ אֲמֵתוֹ שֶׁל דְּבַר. כִּי עַד כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ הִגִּיעָה הַהֶאֱרָה מֵהֶאֱרַת הָאֵר"י, זְלִלָה"ה, וּבְהֵיוֹת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ מְשֻׁרֵשׁ קִיּוֹן, מְשֻׁרֵשׁ יְחִזְקָאֵל הַנְּבִיא, וְבוֹ נִשְׁלַם תְּקוּן הַהֶאֱרָה הַרְאשׁוֹנָה - עַל כֵּן הִנֵּה, בְּעוֹנוֹתֵינוּ, חֲטָאֵינוּ הוּא נִשְׂאָ, וּמְכַאֲבֵינוּ הוּא סִבְלָם. וְגַם הַעֲבָרָת הָעֲרָלָה נִמְסָרָה לּוֹ, כִּי "הָאֵי מֵאֵן

דְּבַמְאֲדִים" וכו', והוא מְשַׁרֵּשׁ גְבוּרָה, כְּאֲשֶׁר זָכַרְתִּי. אֲמַנָּם, בְּהִיּוֹת כְּבֹר שְׁלֹם הַתִּיקוֹן הָרִאשׁוֹן, על - כֵּן לֹא הָיָה צָרָךְ לְתַלְמִידִים אַחֲרַיִם, כִּי אֵין צָרָךְ לְאֵתָהּ הַהֶאֱרָה לְהַתְפַּשֵּׁט עוֹד.

רבי בנימין הכהן בן ה-79, מגדולי המקובלים בזמנו ומגאוני הדור, שומע מהרמח"ל בן ה-23, כתלמיד מפי רבו, את דבר עניניו הרוחניים ומקבלם. אין אלו דברים פרי דעתו והשערותיו האישיות של הרמח"ל, אלא "כאשר הודיע ה' אלי". שום דבר אינו מקרה, חלילה, אלא "מאת ה' כל דבר - אם קטון ואם גדול".

רבי בנימין הכהן מקבל את דבריו של הרמח"ל במכתבו אליו ללא צל של פקפוק, שכן מקורם מן השמים, אך נוכח לראות כי הרמח"ל גילה טפח וכיסה טפחיים. על כן הוא פונה אליו שוב, ושוטח לפניו את תחינתו, לענות לו על השאלות הרוחניות המציקות לו. הוא יודע שתשובותיהן יכולות להינתן רק מלמעלה, ועל כן הוא פונה למי שדלתי שמים פתוחים לפניו, ושאלותיו מקבלות תשובה משלוחי מרום. לפנינו קטע ממכתב הפניה שלו לרמח"ל מפרשת ויגש שנת ת"ץ (המכתב בשלמותו - "ירים משה" עמ' ק"ח):

וּמָה מְאֹד שְׂמַחְתִּי בְּרֵאוֹתַי, כִּי הָאֲדוֹן (הכוונה לרמח"ל!) דָּבַר בִּי וּבְשָׂרָשִׁי, אֵךְ גָּלָה טַפַּח וְכֹסֶה טַפַּחִים. אֲשֶׁר עַל כֵּן אֲחֲלִי יִכְנֹו לְפָנַי הַדָּרַת כְּבוֹדוֹ: יוֹכִיחַ עַל פְּנֵי מוֹמֵי! מָה טַעַם לְאֵלוֹ הַיִּסּוּרִים הַמְּכַעְרִים? כִּי אֵין יוֹם, שְׂאֵין בְּרַכְתּוֹ מְרֻבָּה מִחֲבֵרוֹ, מִכֶּף רָגַל וְעַד רֹאשׁ אֵין בִּי מוֹתֵם, וּבְכָרֵט בְּדַמְעָתִי עָרְשִׁי אֲמַסָּה, כִּי אֵין לִי מְנוּחָה עַל מִשְׁכְּבִי בַּלַּיְלוֹת. וַיִּדַע הָאֱלֹקִים, כִּי הִגִּיעֵנִי כְּשַׁחַל צַעַר וְצָרָה, עַל בְּלִי הַיּוֹת בִּי כֹחַ לְרֵאוֹת פְּנֵי אֱלֹקִים בְּבִתִּי כְּנִסְיוֹת וּבִתִּי מְדַרְשׁוֹת, כְּאֲשֶׁר הֵייתִי עֹשֶׂה לְשַׁעֲבֵר, וְצַעַק עַל הָעֵתִיד לְבוֹא. עַד מָתִי קֹץ הַיִּסּוּרִין הָאֵלֶּה? וְכֹל יָמֵי צְבָאֵי אֵיחַל עַד בּוֹא חֲלִיפָתִי.

וזאת היתה לי במחשבותי לידע: על מה ועל מה הוכחתי במכאוב חזק ואמיץ מדי, אשר שפכו דמי ארצה כמה שנים וספנתי את עצמי בדרכי ה', כנודע, וכמו כן נשאתי כפי בתוך קהל ועדה לעשות רצון אבינו שבשמים, ואיך אפשר שנהליתי ונהייתי ענוש, מכה אלקים ומענה באפן שלא אוכל עוד לשא פפי ולאמן ידי במצוה כאשר עם לבבי?

אחת שאלתי מאת אדני: יתרצה בחסדו לנחמני מדאגת לבי, למען אדע מה לעשות, אם חפץ ה' בי, ולתקן מה שעויתי. כי צדיק ה' בכל דרכיו, הצור תמים פעלו וחפץ חסד הוא, ואם יש בי עון - מה תקונו? כי זה כל האדם. ובמה יתרצה עבד אל אדניו? רק בעשות רצונו בכל עניניו.

ואדני חכם גבין הדבר לאשורו, ועלי יהל נרו, וצדקה תחשב לו, וישלם ה' פעלו, כי אין גמילות חסדים יותר מזה, להשביע נפש שקקה, והיה מעשה הצדקה להגדיל תורתו, ולתשלום הארתו, ולפרסם חכמתו, וכבוד ה' והדרו, כמשה בדורו, ונזפה ונראה בביאת הגואל ובבנין אריאל, ורב טוב לבית ישראל, במהרה בימינו, אמן.

רְגוּ, סֵדֵר "יְדַבֵּר נָא עַבְדְּךָ דָּבַר בְּאָזְנֵי אֲדֹנָי", צַעִיר הַתַּלְמִידִים,

שְׁנַת תַּנ"ה ה' הו"ד"ף. אֲשֶׁר יָדִיו כְּבָדִים

מדהים לראות באיזו הכנעה פונה גדול הגדולים של הדור, אל הרמח"ל הצעיר ממנו ביובל שנים, שיואיל לגלות לו את רצון שמים בעניינו.

לפנינו קטע ממכתב תשובתו של הרמח"ל לפנייתו זו של רבי בנימין הכהן, על פי מה שנתגלה לו מן השמים (המכתב בשלמותו "ירימ משה" עמ' קי"ט):

וְעַל אֲשֶׁר שָׁאַל עַל דְּבַר תּוֹכְחוֹתַי, אֲשֶׁר הוֹכִיחַ ה' אֶת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ בְּאַהֲבָתוֹ אֹתוֹ - חַי נַפְשִׁי, כִּי בְּאֵמֶת כְּדָבָר הַזֶּה דָּבַר אֵלַי קְדוֹשׁ מְדַבֵּר, אֲשֶׁר רַק עַל חֹטֵא הַדּוֹר וּלְתַקּוּנוֹ הִמָּה. וְזֶה הָעֵנִין בְּאֶרֶץ וּבְבִירוֹ: הִנֵּה חִלְקוֹ רְבוּתֵינוּ זְכוּנוֹם לְבִרְכָה, בֵּין יְסוּרִים שֶׁל אֶהְבֶּה לְיְסוּרִים שְׁאֵינָם שֶׁל אֶהְבֶּה, אֲשֶׁר לְכַפֵּרָה הֵם. הִנֵּה עֵנִין הַיְסוּרִים הֵם מְנִיעֵת אוֹר הַמְדַרְגָּה הַפְּרָטִית הַנְּחַשְׁכָּת..."

(בהמשך מסביר הרמח"ל את החילוק בין יסורי אהבה ליסורי כפרה, וכתובים במלואם "אוצרות רמח"ל", עמ' שי"ח).

בצורה הנחרצת ביותר (חי נפשי!) מעיד הרמח"ל כי דבריו מקורם הם למעלה, וגדול המקובלים משיב לו במכתב הערצה: **"יושב באוהלי תורה ועליו תופע נהרה, באופן לבא החצרה (לחצר המלך, וכוונתו שהרמח"ל בא בסוד עליון), ישמרהו ויחייהו א-ל דר בנהורא, וליהודים יהיה אורה יגדיל כסא תפארתו, ויאריך ימים על ממלכתו..."**

והוא חותם מכתבו בברכה לרמח"ל: **"ונזכה ונראה במהרה בימינו בזוהר חבורו, בהלו נרו, לא ידעך לעולם, ובזכותו יבנה המקדש והאולם..."** (המכתב בשלמותו "ירימ משה" עמ' ק"כ).

עד כאן עסקנו בפרק זה במכתבו של רבי יקותיאל, וכעת נעבור לעדות ראייה אישית מר' רפאל ישראל קמחי (מחבר ספר "עבודת ישראל", באור בפלפול על סדר עבודת יום הכפורים של רבי משה קורדובירו), אשר התארח בביתו של הרמח"ל במשך שנים עשר יום בראשית שנת ת"ץ, וכך הוא מעיד שראה בעיניו ("ירימ משה" עמ' צ"ד):

...ובעיני ראיתי היחודים שעשה בנפילתו על פניו (הרמח"ל מבאר את טעם הדבר "שלא לזקוף מפני כח ההשראה" - עיין רבינו בחיי במדבר ט"ז, כ"ב), סמוך על ידיו על השולחן כמו חצי שעה, ואחר כך עמד והקולמוס בידו מהיר, כותב בזמן מועט, פחות מחצי שעה, פוליו, או פוליו וחצי, מסודות התורה, דברים עליונים בתכלית, והכל בלשון זוהר, מה שאין כח בשכל, ולא ביד וקולמוס, אנושי. וכן עשה כמה פעמים...

נסיים פרק זה בכמה קטעים המצביעים על הערצת גדולי החסידות והגר"א לרמח"ל:

1. בעל ה"ישמח משה" מביא בשם רבותיו הגדולים - המגיד ממעזריטש ורבי פנחס מקוריץ, שספר "קל"ח פתחי חכמה" לרמח"ל הוא בהיר וטהור, והבאתו לדפוס ע"י רבי שלמה מלויצק, תלמיד המגיד והמשב"ק, הייתה במצות רבו שהציל את הספר, ופקד עליו להוציאו לאור עולם.

2. גדולי החסידות תלמידי הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק, בעל "נועם אלימלך", וממשיכי דרכו - מפליגים בגודל השפעת הספר "מסילת ישרים". בתור דוגמא נציין את דברי בעל "אוהב ישראל" אשר היה רגיל לומר, כי בהתפתחות נפשו והשתלמותו המוסרית היה מושפע בראשונה מספר "מסילת ישרים". דברים דומים אמרו גם המגיד מקוז'ניץ ורבי מנחם מנדל מרימינוב.

3. רבי אברהם שמחה מאמציסלאב, אחיינו של רבי חיים מוולוז'ין, מספר במכתב הבא מה ששמע על הרמח"ל מפי דודו רבי חיים ז"ל, שהיה כידוע גדול תלמידיו של הגאון מוילנא (המכתב בשלמותו "דעת תבונות" עמ' רל"ו):

אשר בקשה נפשו במכתבו, להיוודע מאתי דבר מה לקחה אזני מכבוד אדמו"ר דודי הגאון האמיתי, החסיד, מורנו הרב חיים ז"ל, אודות הרב הקדוש וחכם נפלא במדעים מורנו משה חיים לוצאטו ז"ל, אודיעו, כי פעם אחת שאלתי ואמרתי לפניו, שכפי הנראה שכתב יד הרב הנ"ל על התחלת האידרא רבא (הוא הספר "אדיר במרום"), הם כולם דברי גילויים נוראים מעולם העליון, ובפרט ענין יחוד הגן המבואר שם (מהדורת הרב פרידלנדר עמ' ס"ב ואילך), שאין קץ לנוראות ונפלאות הענין. והשיב לי בזה הלשון: פשיטא, ודאי!...

ורבנו הגדול הגאון הנורא רבי אליהו ז"ל, אמר עליו, שהוא יודע הנמשל של כתבי האר"י ז"ל (כי הגר"א אמר שכתבי האר"י ז"ל הוא כולו רק משל).

ואמר עוד, שאיזה משך זמן היה סובר שגם הרב רבי חיים ויטאל ז"ל לא הבין עומק כוונת האר"י ז"ל (הוא בנמשל), ואחר כך ראה במקום אחד ניכר שידע הרב רבי חיים ויטאל הנמשל, אלא שהסתירו מאד. כך אמר לי דודי ז"ל. ורבנו הגאון רבי אליהו ז"ל אמר על עצמו: ברוך השם, גם אנכי יודע הנמשל.

4. רבי יצחק מאלצאן, מחבר הספר "שביתת השבת", שאף כתב פירוש לסידור הגר"א והוציא לאור כמה מכתבי הגר"א, כותב בהקדמתו לספר דרך ה':

"ושמעתי כי כאשר השיג הגר"א ז"ל כתבי מורנו הרמח"ל על ה"אידרא רבא" (הוא הספר "אדיר במרום"), התלבש בבגדי יום טוב לכבודו ושמחתו, וכמה מכתבי מורנו הרמח"ל שנדפסו עתה, השיגו אותם מאוצר ספריו של הגר"א ז"ל, שהיו גנוזים שם. ומפורסם הדבר, וכן שמעתי מגדולים, כי בפעם הראשונה שיצא ספר "מסילת ישרים" לאור, אמר הגר"א ז"ל כי הופיע אור חדש על פני תבל. ואמר, כי אילו היה מורנו הרמח"ל ז"ל בחיים, היה הולך ברגליו להקביל פניו. ולגודל חביבות הספר נתן בעדו דינר זהב, שהיה נחשב סך רב בימים ההם. וכן שמעתי שהיה רגיל לחזור עליו הרבה".

בכדי להבין את עומק הגילויים חייבים להבין ולדעת היטב את חוכמת הנסתר ולהיות בעל השגות גבוהות ברוח הקודש. הבנה פירושה לדעת את הנמשל בקבלה, שכן כל הדברים נכתבו רק כמשל (עייני נפש החיים שער ג' פרק ז' ובדעת תבונות מהדורת הרב פרידלנדר תשנ"ח עמ' 71 הערה 3).

הגר"א, אשר זכה לכל זה, יכול היה לזכות לאור גילוי של הרמח"ל, ולכן העיד על הרמח"ל, שהוא מבין היחידים ממש, אשר זכו להבין את הנמשל. אשר על כן לבש בגדי יו"ט בקבלו את ה"אדיר במרום", שמר על כתבי רמח"ל בביתו, ואף מוכן היה לצאת ברגליו להקביל פניו.

בס"ד להלן נקרא במקצת על השגתו של הגר"א בתורת הנסתר, וכך נתחיל לדעת להעריך נכונה את דבריו על הרמח"ל. כעת נסתפק בשתי עדויות קצרות. כה העיד עליו גדול תלמידיו, רבי חיים מוולוז'ין בהקדמתו לביאור הגר"א על ספרא דצניעותא: "גודל ועוצם בקיאותו הנוראה בזוהר הקדוש, ורעיא מהימנא, ותקונים, בעמקות נוראה, היה עד להפליא. כי היו כולם נכונים יחדו על שפתיו. ערוכים בכל ושמורים בלבבו. ועסקו בדבריהם הקדושים בשלהבת אהבת ויראת

הרוממות וקדושה וטהרה, ודביקות נפלאה, אין לשער. שמעתי מפיו הקדוש, שהיה חוזר הרעיא מהימנא פעמים רבות אין מספר בשקידה נפלאה מאוד עד שראה עצמו בקי בו בקיאות נפלאה לספור אותיותיו ממש... לא הניח דבר קטן ודבר גדול... מעשה בראשית ומעשה מרכבה וספר היצירה וכל דברי קודשם של המקובלים הראשונים וכתבי האריז"ל...".

וכותב בן הגר"א, רבי אברהם: "ואדוננו, אבי הגאון, חיבר כמו שלושים חיבורים גדולים על כל חלקי הזוהר, ואמר בפה מלא, שלא יבוש לאומרם בפני רשב"י". והעידו גדולי תלמידיו של הגר"א, שזכה רבם להשגות גבוהות ברוח הקודש. עדויותיהם מובאות להלן. הגר"א זכה לאור גילוייו של הרמח"ל, אולם נשמת אברהם אבינו מתגלה לרמח"ל ומודיעה לו, שהחוטאים לא רואים ולא מבינים את אור הגילויים, הואיל והסטרא אחרא מקטרגת ומחשיכה עיניהם. ולפנינו הקטע של אותו גילוי (מתורגם ע"פ "גנזי רמח"ל" עמי רצ"א):

בא וראה, מעת שעשו ערב רב את אותו עגל נתערבבה ערבוביה רעה של טומאה בתוך ישראל, ובגללו אין אור מאיר לישראל, שלא ימצא כנגדו קטרוג, אבל הקב"ה מה עושה?

בסתר הקשר מסתדרים הדברים בין כך ובין כך לחוץ סובבים גילגולים משונים, שהרי סיטרא אחרא עומד בקטרוג תקיף לערבב את הדברים, אבל בסתר שבפנים נצבים הדברים במקומותיהם. לסוף הכל מתגלים כל אותם גילגולים עמוקים ומכוסים, שנתכסו לפנים, ויוודע, שהכל יוצא מתוך אותו סוד, אף על פי שנראה באופן אחר.

בא וראה, כגון זה עתה, הנה הקב"ה חפץ בך להאיר אליך אור עליון, אבל עם כל זה מתוך סתר הקשר מגיעים הדברים, ובחוץ מסתובבים בכמה גילגולים משונים. והרי בשבילם סיטרא אחרא עומדת בקטרוג תקיף ומרעישה העולם ומחשיכה עינים של כמה חוטאים, שלא יראו, והקב"ה למעלה מסדר דברים לפנים עד בוא הזמן שיתגלו, ואז "ונגלה כבוד ה'", ויוודעו כלם כל גילגולי הדברים, להעמיד הדבר על בוריו.

6. עוד כתב רבי יצחק מאלצאן (הקדמתו לספר דרך ה'): "הגאון החסיד ר' יוסף זונדל מסאלאנט זצ"ל (רבו של רבי ישראל סלנטר זצ"ל), כאשר הלך לקבל ברכת הפרידה מרבו הגאון החסיד מורנו הרב רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל, שאל אותו איזה ספרי מוסר ללמוד. והשיב לו: "כל ספר מוסר טוב ללמוד, אך ספר מסילת ישרים יהיה מורד!"

דברי הרמח"ל אינם פרי הגות ומחשבה אנושיים. אין אלה השערות, או הבעת "רעיונות". אלה הם דברי אלוקים חיים, מאיש שערי שמים פתוחים לפניו, ושבילי שמיא נהירים לו, עד אשר "אמר עליו גדול אחד, שהוא מדבר כאילו עמד ליד העולמות בהיבראם" (דברי הרב קלופט ז"ל בהקדמה לדעת תבונות). דבריו הם "ידיעות חזקות ומוצקות שהם גילויים מפורשים מלמעלה, ממקורות האמת המוחלטים, גבוהים גובה שמימי מצמצומי השגות אדם ומפרי מחשבות אנוש ותחבולותיו" (דברי הרב ביגון בהקדמתו ל"ילקוט ידיעות האמת").

אשרינו החיים שזכינו לספר הדרכה מפורט, המבהיר היטב כיצד נוכל להשלים את חובתנו בעולמנו. ערוצים ומסילות חתר הקב"ה אל קדושו אשר בארץ המה, ודרכם העביר אלינו באופנים שונים, לאורך כל הדורות, הנחיות ברורות לדרכי חיים נכונות. אשרינו שחיים אנו בעולם ברור, עם דרך חיים סלולה על ידי בורא העולם, כפי שמסר לנו נאמנה ביד שליחיו הנאמנים, שהם מורי הדרך שלנו.

הרמח"ל: הפעולה נראית בחוש - מיד! בהזכיר אותם!

יצר הבורא יתברך בחוכמתו את העולם בשני מישורים – מישור גשמי ומישור רוחני. הגשמי מושג בחושים, אולם הרוחני – לא. אחד הטעמים שעשה הבורא את הרוחני באופן בלתי נראה הוא כדי שלא ישיגוהו אלא אנשי הרוח. אלה אשר עמלו ועמלו לעדן את נפשם ולזכך את דעתם. אנשי החומר, הואיל ואינם משיגים את המציאות הרוחנית שבבריאה, כופרים בה.

הבורא יתברך גילה על המציאות הרוחנית לכלל ישראל. הוא גילה להם שיש בורא ויש עולמות רוחניים ויש מלאכים, ויש באדם נשמה. וכן גילה שפעולות האדם – מעשה המצוות – יש השפעה בעולמות הרוחניים, ואף לדיבור ולמחשבה יש השפעה.

בימינו שוטפים את מוח האדם ב"כוחי ועוצם ידי", וכי רק בכח הזרוע הגשמי ניתן לפעול, וכל דאלים גבר. והנה התורה וחז"ל מגלים, כי כוחם של ישראל הוא דווקא בפה. האדם אשר לא גדל על ברכי התורה, וחושיו קולטים רק דברים גשמיים מתקשה להאמין ולהבין – מילים פועלות?! כיצד נווכח מציאותית ונבין שכלית את מציאות הכח הרוחני?

הבנה שכלית תגרום שאף אם אדם לא משיג בחוש ובהרגשים את הכח הרוחני, אולם עצם הידיעה השכלית על מציאותו תגרום לו ליקרו. הוא יבין שהכח הרוחני הוא הכח המסוגל לפעול נוראות, ועל כן ייקר הוא את התפילה ולימוד התורה, וכן יקפיד ביתר שאת, שלא לקלקלו ע"י דיבורים האסורים ומחשבות האסורות (ראה נפש החיים שער א' בארוכה).

השפעת הדיבור והמחשבה על המציאות נתן לכלל ישראל – "הקול קול יעקב", אולם עשו קבל רק את הכח הגשמי - "והידיים ידי עשו":

הבה נתבונן בכח הדיבור:

עלה במחשבת הבורא לברוא עולם – ועל מנת להביא את מחשבתו לפועל ממשי היה צורך בדיבור – "בדבר ה' שמים נעשו" (ראה קל"ח פתחי חכמה – פתח י"ח). אותיות מתחברות לשמות, וכל שם יוצר מציאות אחרת.

כותב הרמח"ל (פתח כ"ג):

"הנה דבר זה אנו רואים, שכל הפעולות תלויות בשמות הקודש, והשמות עצמם הם רבים... והנה התורה היא כוללת כל השמות האלה, שכן אמרו חז"ל: כל התורה שמותיו של הקב"ה... לפיכך נקראת התורה כלי אומנותו של הקב"ה – כלי אומנתו, ממש לעשות הפעולה..."

תוכנית הבריאה במחשבת הבורא וטעמי תוכנית זו – כתובה בסוד – במילותיה של התורה, וההוצאה לפועל של הבריאה כתובה בצירופי המילים, המילים מצטרפות לשמות קודש רבים, ובאמירת שם קדוש נעשית פעולה. לכל פעולה יש צורך בשם אחר.

הרמח"ל מבאר (שם) שפעולת שמות הקודש "נראית איך שהיא נעשית מיד בהזכיר אותם" **כך שאין מקום לשאלה –**

האם יש בכח המילים לפעול, כי הפעולה נראית בחוש – מיד! בהזכיר אותם!

בהקדמה זו מובאות עובדות ברורות הממחישות את דברי הרמח"ל. קדושי עליון פעלו פעולות מיידיות בכח שמות הקודש, וברבים מהמקרים נעשו צירופי אותיות לשמות הקודש במחשבה בלבד. האמורא רבה ברא אדם ע"פ ספר היצירה (סנהדרין ס"ה) ואחרים בראו עגל לכבוד שבת. סבו של החכם צבי ברא איש ע"פ ספר היצירה (חכם צבי ס"י צ"ג), והגר"א עשה זאת עוד קודם בר

מצווה (כך שמע רבי חיים מוולוז'ין מפה הגר"א, ומעיד על כך רבי חיים בהקדמתו לביאור הגר"א על ספרא דצניעותא). עוד אמר הגר"א שע"י שם קדוש אחד הייתי יכול להראות לאריסטו הכופר את סיבוב החמה והלבנה עם כוכביהם מאירים על השולחן בחדרי כאשר יאירו ברקיע השמים (כך מעיד תלמידו רבי מנחם מנדל משאקלוב ששמע מהגר"א, ראה בהקדמתו לפירוש הגר"א על אבות).

ובשער רוח הקודש להאריז"ל מבואר באריכות מה אפשר לפעול בכח זה – וכדוגמא נציין שמבואר שם מספר אופנים של אמירת שמות הקודש, אשר יגרמו לגילוי נשמות הצדיקים מהדורות הראשונים. ובחוש ראה תלמידו רבי חיים ויטאל (ומעיד על כך בכתב ידו הנמצא בימינו), וכן יתר התלמידים – כיצד רבם האריז"ל משוחח עם אמוראים ותנאים (כמבואר בהרחבה שער הגלגולים – הקדמה ל"ח).

גם הרמח"ל מעיד על עצמו, שבכח צירופים אלו הנקראים יחודים זכה מגיל 20, יום יום, לגילוי מלאכים ואליהו זכור לטוב, עד שלבסוף זכה למדרגה הגבוהה ביותר ברוח הקודש – גילוי נשמות הצדיקים מהדורות הראשונים. וכך זוכים אנו לראות בספריו סודות שנתגלו לו ע"י אברהם אבינו, משה רבינו, אדם הראשון ועוד. וב"אדיר במרום" מסביר הרמח"ל מהם היחודים הגורמים להבאת אויר גן עדן לעולם הזה, וע"י הבאתו זוכה האדם להשגות בפנימיות התורה.

הרמח"ל לא היה היחידי בהשגות אלו של גילויים, אלא היה זה דבר פשוט ורגיל אצל רבים רבים מגדולי ישראל בדורות האחרונים, וקו"ח בדורות שלפני כן, (כמבואר בהרחבה ב"שערי אמונה" שער ראשון ושער שלישי פרק ז', ט'). ומובן ופשוט וברור שכל מה שנכתב בשורות האחרונות אינו מעשי כלל וכלל לבני דורנו, אשר רובם ככולם לא זכו להגיע לאפס קצה מדרגתו של חמורו של רבי פנחס בן יאיר. וכמו שהזהיר על כך הרמח"ל ארוכות ("אדיר במרום" עמ' ל"ז). וכל האמור עד כה נכתב רק לשתי תועלתיות. אחת, שנדע מהי מדרגתם של חז"ל. והשנית, שנדע לייקר ולהעריך את כח הדיבור, ומה רב כוחם של מילות התורה והתפילה. וחשיבות רבה לכך בזמנינו, אשר חיידקי כוחי ועוצם ידי, והרדיפה אחרי תענוגות העולם הזה ממלאים כל חלל אויר העולם, והתפילה העומדת ברומו של עולם מזולזלת, והתורה זועקת על עלבונה.

העולה מכל האמור, כי תפילה ותורה ומצוות הם כח נורא שנתן הבורא ית' ביד האדם, ועלינו לשלוח חבילות למרומים, חבילות של מילים ומעשי מצוות. אולם יש תנאי הכרחי לכך שאכן יבקעו המילים את הרקיעים, והוא – פה טהור ולב טהור.

כמו שהאדם מתקשה לשמוע ולהסכים למלא את בקשתו של אדם גאוותן, בעל לשון הרע, אינו אומר אמת וכיו"ב (וככל שהאדם רוחני יותר, הרי הזיוף במילים של המקולקל במידות צורם לו יותר באוזניו), כך הבורא ית' שחותרו אמת – לא מקבל בקשות מהמקולקל במידותיו.

אדם אמיתי בעל לב ופה טהור בוקע רקיעים, וממילותיו המתוקות נהנים כל צבא מעלה, כי במקור האמת אוהבים דבר אמת. ציור מוחשי לכך מגלה המלאך המתגלה לרבי יוסף קארו ותלמידיו בתיקון ליל שבועות.

וכך אומר להם המלאך המגיד: **"וקול תורתכם והבל פיכם עלה לפני הקב"ה, ובקע כמה רקיעים וכמה אוירים (בין רקיע לרקיע נקרא המקום אויר – תוסי' חגיגה יג.) עד שעלה, ומלאכים שתקו ושרפים דממו והחיות עמדו, וכל צבא מעלה והקב"ה שומעים את קולכם"**.

השומר על פיו מלשון הרע, שקרים, כעס ומחלוקת – מילותיו הן בעלות כח רוחני לבקוע רקיעים, ורצון יראיו יעשה. יוצא איפוא, שאין הדבר תלוי אלא בנו, דהיינו ברצוננו לקדש את פינו ומחשבותינו, והמקדש עצמו מעט מקדשים אותו משמים הרבה, והבא לטהר מסייעין אותו.

ספרי רמח"ל

לעייל הזכרנו מעט מחיבורי הרמח"ל. בשורות הבאות נביא כמה קטעים מתוך אותם חיבורים, ובכך נעמוד בקצרה על מהותם. כאמור, שלשה חיבורים ראשיים חיבר הרמח"ל על פי הוראת המלאך המגיד. חיבורים אלו בנויים מגילויים בסתרי תורה אותם שמע הרמח"ל מהמלאך, אליהו הנביא ונשמות הצדיקים מהדורות הראשונים. כל שלשת החיבורים הללו נכתבו בלשון של הזוהר ממש כצורה שקיבלם מן השמים.

הראשון שבהם הוא החיבור על קהלת. רשב"י, אשר זכה לגילויים מן השמים^(ט) בהם ביארו לו את סודות פסוקי התנ"ך, לא כתב פירוש על קהלת. הרמח"ל הוא איפה הראשון, שמתגלים לו ביאורי הפסוקים כסדר לאורך כל הספר. אלף דפי הספר העוסקים "בקשר העולמות ודרך ההנהגה וגילוייה מאצילות עד הגשמים" מלמדים אותנו, שאין לנו, מושג קלוש, מהי מדרגתו הרוחנית של שלמה המלך מחבר ספר קהלת, ולאלו השגות וידיעות בעולמות הרוחניים הגיע^(ט).

את החיבור על קהלת החל הרמח"ל לחבר בהיותו בן עשרים (שלהי תפ"ז). חלפו פחות משנתיים והוא נצטווה מן השמיים (בשנת תפ"ט) לחבר חיבור נוסף, והוא זוהר תניינא" (זוהר שני). הרמח"ל המשיך בדרכו של רשב"י מחבר הזוהר, וחיבר זוהר שני, שהוא חיבור מקיף על התורה. מדוע נצטווה הרמח"ל לחברו? הדבר מתבאר בכמה מקומות, ואנו נסתפק בהבאת שנים מהם.

(ט) דבר זה מוכח ממקומות רבים, למשל, ראה אדרא רבא וזוטא. וכן מגיד מישרים תולדות. ובהקדמה לשער ההקדמות כותב רבי חיים ויטאל: "כי רוב דברי הרשב"י ע"ה בספר הזוהר ובתיקונים ובמדרש שיר השירים הכל נגלה אליו ע"י אליהו הנביא זכור לטוב וכו' וע"י נשמות הצדיקים המתגלים אליו בכל דור ודור, אשר זה ענין הספר רעיא מהימנא שכולו ויכוח הרשב"י ע"ה עם נשמת משה רבינו ע"ה, וכנזכר בהקדמת ספר התיקונים, עיין שם באורך בהקדמה השניה דף יג.". וכן כתב הרמח"ל על חיבור הרשב"י (ילקוט ידיעות האמת ח"א עמי ש"י) "שהיו בהם גילויים גדולים מלמעלה שנכנסו בהם העליונים באיתגליא".

(טז) כלשון רשב"י זוה"ק פרשת חוקת (דף קפב). בתרגום: "כי כל דבריו של שלמה המלך סתומים כולם בחוכמה, וכולם נאמרים לפני ולפנים בהיכל הקודש, ובני אדם אינם מסתכלים בהם, ורואים דבריו כדברי אדם אחר. ואם כן מהו השבח לשלמה המלך בחוכמתו יותר משאר בני אדם? אלא ודאי כל דבר ודבר של שלמה המלך סתום בחוכמה". רשב"י אמר את הדברים מתוך ראייה זכה בדברי שלמה המלך ע"פ מה שלימדוהו מן השמים – ראה הערה קודמת. עוד לענין מדרגת שלמה המלך – עיין בהקדמת הרמב"ן לתורה. דברים דומים נוכל ללמוד גם מאמרתו של רבי עקיבא במשנה על "שיר השירים אשר לשלמה": "אין כל העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל, שכל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים" (ידיים ג', ה'). וברור הוא שבשביל להבין את משמעות עומק הדברים יש גם ללמוד מיהו רבי עקיבא שאמר את הדברים. וקצרה דעתנו מלהשיג את קצה מדרגתו, שהיה לבו פתוח כפתחו של אולם, ושעליו אמר משה רבנו להקב"ה "יש לך אדם כזה, ואתה נותן תורה על ידי?". ושהיה עולה לרקיע בהקיץ ע"י שמות הקודש כמבואר חגיגה י"ד; ומשיג אורות היצירה. וזהו ענין פרקי ההיכלות כמבואר בשערי קדושה חלק ג' שער ו' (עיין הגר"א משלי כ"א, כ"ב, וביד רמה סנהדרין כ'; אמר ר"ל: בתחילה מלך שלמה על העליונים שנאמר – וישב שלמה על כסא ה'). לענין נשיאת הנשים הנוכריות ראה רוח חיים ריש פרק ה': "ועל תקון כל העולמות רמזו חז"ל במדרש. יודע היה שלמה למתק את החרדל, על דרך שאמרו בזה"ק דמהפך מרירא למתיקא וחשוכא לנהורא. ולכך נשא נשים נוכריות, להחזיר את כל השורשים למוטב. אך לא כיון את הזמן, כי לא יהיה כן עד עת קץ... ובכתבי האריז"ל כתוב: "ועוד חטא אדם הראשון שרצה לקרב כל האומות תחת כנפי השכינה וגרם לו כל הרעה הבאה עליו ועלינו בזה הגלות. וגם משה רבינו ע"ה נכשל בזה ומת במדבר. גם שלמה המלך ע"ה חטא גם הוא בקירוב הגרים..." ומאריך בביאור הענין.

הראשון מצוטט מתוך הספר עצמו, הנה הוא לפנינו בארמית כפי שמופיע במקור ותרגומו בצדו:

והא אליהו נביאה מהימנא אתי, פתח ואמר :
 רבי רבי, זכאה חולקך, דכלהו רזין עלאין
 מתגלין לך, ולית דאתגניז מקמך.
 דכל תרעין סתימין מתפתחין לגבך ודאי...
 "והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע..."
 "והמשכילים" תרין:
 חד רשב"י בוצינא קדישא,
 וחד אנת חסידא קדישא...
 כל חד וחד בזוהר דיליה, דכלא מלה חדא,
 דא שירותה ודא סיומא...
 דיליה זוהר קדמאה, וזהר דא לא אשתלים
 אלא נפק מאי דנפק, וביה אתנהיר עלמא
 עד השתא דאשלים זוהר לאתגלאה...
 וכד ישתלמון סדרין לאתקנא בתיקונא
 דאיצטריך, יתפרקון ישראל פורקנא שלים...
 והנה אליהו הנביא הנאמן בא, פתח ואמר :
 רבי רבי, אשרי חלקך, שכל הסודות העליונים
 מתגלים לך, ואין דבר הגנוז מלפניך.
 שכל השערים הסתומים נפתחים לגבך ודאי...
 "והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע..." (דניאל יב).
 "והמשכילים" (לשון רבים) שניים:
 אחד רשב"י המאור הקדוש,
 ואחד אתה החסיד הקדוש...
 כל אחד ואחד בזוהר שלו, שהכל ענין אחד,
 זה התחלה וזה הסוף...
 שלו הזוהר הראשון, וזוהר זה לא נשלם,
 אלא יצא מה שיצא, ובו הוא העולם
 עד עתה שנשלם גילויו של הזוהר...
 וכאשר יושלמו הסדרים להיתקן בתיקון
 המצטרך, יגאלו ישראל גאולה שלמה...

המקור השני מובא במכתב ששלח הרמח"ל לרבי בנימין כהן (דעת תבונות עמ' רל"ב - ג').

כאשר פתוח לרווחה היה פתח ההשפעה, בהיות בית המקדש קיים, כן נסתם בזמן חורבנו...
 וכמה תיקונים נתקנו לישראל בזמן גלותם... אך תיקון הזוהר הוא העולה על כולם. והנה סודו
 הוא הוא הפנימיות עצמו, כי כל הפשט בחיצוניות הוא, וכאשר כל ההנהגה עיקרו בפנימיות על
 כן עיקר התיקון הוא הזוהר... והנה זכה רשב"י להיות הכלי והאמצעי להמשיך תיקון זה,
 ועשה הזוהר. אבל האמת, שלא יצא אלא חלק אחד אור מאותה הבחינה, וזה לצורך זה שיקיים
 ישראל וכל העולם בזמן הגלות. אך התיקון האמיתי הוא, שיהיה הענין זה קיים תמיד, שלא
 יפסק... והנה אחרי הרשב"י ע"ה חזרה הסטרא אחרא וסיתמה, כי לא היה תיקון אלא
 לשעה... אלא שתיקונה ישמר לימים ארוכים להיגלות. והאות על זה גדלות יציאת מצרים^(יז).

(יז) בשעת יציאת מצרים התגלו גילויים גדולים ונשגבים באתערותא דלעילא, אולם אחר כך נתעלמו ובני ישראל
 היו צריכים שוב לגלותם בימי הספירה, כל יום גילוי נוסף עד יום מתן תורה. כך מגלה הקב"ה אורות ומעלימם,
 כדי שיגלו אותם שוב (הערת הרב פרידלנדר ז"ל).

ועל כן, אחרי רשב"י נסתמו הדברים... עד שבא האר"י זלה"ה, ואז האירה הארה מבחינת הארה הראשונה שהאירה בזמן הרשב"י ע"ה, ואז ניתן לו לפרש דוקא ענין הזוהר של הרשב"י ע"ה, והוא שלמות הארה הראשונה. ...ועתה ברצות ה' להיטיב לעמו, רצה לגלות עוד אורה חדשה מבחינת הזוהר גם כן... והוא בחסדו בחר בי.

כדי ללמוד על ענינו של הספר נתבונן באחד מקטעיו ("גנזי רמח"ל" הרב פרידלנדר). בקטע זה רואים אנו את דברי אברהם אבינו לרמח"ל על הפסוק "ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם". אברהם אבינו ע"ה מדקדק בפסוק, מדוע לא נאמר ופרעה חלם, או ויחלום, אלא דוקא חולם. לפנינו הקטע בתרגום:

והנה אברהם סבא החסיד בא פתח ואמר: רבי, רבי. "ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם", ופרעה חלם לא כתוב או ויחלום אלא ופרעה חולם. למה? אלא כאן רזים עליונים עמוקים וטמונים באורחות המלך הקדוש, אורחות נסתרות וגנוזות מבני אדם שאינם מתבוננים ולא יודעים באור כבוד ריבונם, שהסטרא אחרא מחשיכה את עיניהם והם חושבים ללכת בדרכיו, ואין אלו דרכיו שכתוב "כי ישרים דרכי ה'" וכו' (הושע י"ד). פתח ואמר: רבון העולמים! אחד שאין כמותך, שבראת העולם בשמך הקדוש ובשמך הקדוש אתה מנהיג אותו לקיימו כרצונך, והתורה של השם הקדוש הזה נתת לישראל עמך באהבה, שאהבת אותם להתקשר בך בקשר האמונה שלא יבדלו לעולמים. יהי רצון מלפניך להשפיע עלי עתה באהבה זאת ביחודך הקדוש, ליתן לי כח לעורר את האהבה בינך ובין ישראל עמך הקדושים ומתוך החושך יאיר אור לרצון ולנחת לפניך, וברוך יהא שמך לעולם ולעולמי עולמים.

פתח ואמר: "שימני כחותם על לבך" (שיר השירים ח'). כאן רזין דרזין לחכמי לב להתבונן ולידע אורחות נסתרים של המלך. כתוב "והוא מסבות מתהפך בתחבולותיו" וכו' (איוב ל"ז), מתהפך דייקא בתוך סתרי המדרגות, אורחות המלך נבדלים זה מזה, אורחות מתוך אורחות שעולים לכמה צדדים שונים אלה מאלה...

בהמשכו של הקטע (שם החל מעמ' רפ"ט), מבאר אברהם אבינו בעמקות רבה, את יסודות ההבנה של דרכי השגחתו יתברך בעולם. יסודות אלו מוזכרים בדעת תבונות ח"ב, ובא זה ולימד על זה.

החיבור השלישי הוא "שבעים תיקונים". חיבור זה נכתב על דרך "תיקוני הזוהר" של ר' שמעון בר יוחאי. רשב"י כתב שבעים מהלכים - תיקונים על הפסוק הראשון שבתורה - "בראשית ברא" ואילו הרמח"ל כתב שבעים מהלכים - תיקונים על הפסוק האחרון - "ולכל היד החזקה". מספר זה נביא כאן קטע אחד מתוך תיקון ל"ט:

לשון התיקונים (ע"פ ספר "שבעים תיקונים")

תרגום

קם רעיא מהימנא פתח ואמר: קם הרועה הנאמן (משה רבינו) פתח ואמר (לרמח"ל):

רבי רבי ודאי עכשיו הוא הזמן

רבי רבי ודאי השתא איהו זמנא

להחזיר שכינה לבעלה בחיבור הזה.

לאהדרא שכינתא לבעלה בהאי חיבורא.

שבו (שעל ידו) "והמשכילים יזהירו כזהו

דביה" והמשכילים יזהירו כזהו הרקיע",

זה אור עליון שבו אתה מאיר לה לשכינה בגלות,	דא אור עלאה דביה אנהירת לה לשכינתא בגלותא,
ובו תעלה (תצא) מהגלות בזמן הגאולה. בזמן ההוא "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיה י"א) שהתעוררות מלמטה (בתחתונים) תעיר התעוררות מלמעלה כמו שלה.	וביה תיסק לה מגלותא בזמנא דפורקנא. בההוא זמנא "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" דאתערותא דלתתא אתער אתערותא דלעילא כגוונא דיליה.
ובגלל ההתעוררות שהתעוררה עכשיו באור זה, יתעורר אור למעלה להתגלות בעולם ובו יגאלו ישראל גאולה שלמה...	ובגין אתערותא דאתער השתא בהאי אור, יתער אור לעילא מח"ס לאתגלאה בעלמא. וביה יתפרקון ישראל פורקנא שלים...
קם אליהו הנביא הנאמן ואמר לו (לרמח"ל): רבי רבי "והיה לעת ערב יהיה אור" (זכריה י"ד) הזהו ודאי האור שלך שיתגלה בחיבור הזה.	קם אליהו נביאה מהימנא ואמר ליה: רבי רבי "והיה לעת ערב יהיה אור" דא ודאי איהו אור דילך דאתגליא בהאי חיבורא.
עד עכשיו "במחשכים הושיבני" (איכה ג') עכשיו "והיה לעת ערב יהיה אור".	דעד השתא "במחשכים הושיבני" השתא "והיה לעת ערב יהיה אור".

קטע זה מ"שבעים תיקונים" מלמדנו שגם רעיא מהימנא, כלומר משה רבנו, אומר לרמח"ל שהגיע הזמן להחזיר עטרה ליושנה, ובזכות חיבורו תתקרב הגאולה השלמה, ויצאו ישראל מן הגלות. לכן נדרש איפה רמח"ל להשלים תורת אלוקינו, בשבעים תיקונים, כלומר בשבעים פנים.

אומנם אין לטעות ולחשוב שמבינים אנו את עומק כוונת הדברים, כי הרמח"ל כותב על חבורו זה (ירים משה עמי קכ"ה): "הן אמת כי הלשון עמוק וסתום וכולל בדבר אחד ענינים רבים". וממשיך הרמח"ל: "אומנם הקדמות כלליות יותר מאשר אמר וגלה האר"י זלה"ה - אין, כי כל אשר נשאר להיגלות אינו אלא פרטיות ענינים אחר הקדמונים, ולזה אין סוף. ומזה המין רבו החידושים מאוד בתיקונים ובכל שאר חיבורי, ובפרט בענין אחד מקום גדול הניח לי, תודה לאל, ענין קשר העולמות ודרך ההנהגה וגילויה מאצילות עד הגשמים; והם ענינים כלם מתוקים מדבש, ורבו בתיקונים ויותר בקהלת..."

חיבור נוסף שהוזכר לעיל הוא החיבור "משכני עליון" העוסק בבית המקדש שלמעלה, וכן בתבנית המקדש השלישי. כדי לקבל מושג על מהותו של הספר היקר והקדוש הזה, הבה נקרא בהקדמתו של הרב פרידלנדר ז"ל לספר זה: בחיבור יקר זה מבאר רבנו את "ענין בית המקדש

שלמעלה" על כל פרטיו, "לדעת איך מכוון כנגדו אותו שלמטה". הוא מחבר בזה שמים וארץ, ומראה לנו איך כל ברכה ושפע המושפעים לעולמנו באמצעות בית המקדש של מטה - באים משרשם למעלה, מבית המקדש העליון. כך היה בבית ראשון ושני, וכך יהיה בבית המקדש השלישי, שיבנה במהרה בימינו. רבנו מגלה לנו את מקור השינויים בין שלושת בתי מקדש. ביחוד הוא מבאר את תבנית בית המקדש השלישי על פרטיו, ואיך כל פרט מושרש בבית המקדש העליון, כי משם משתלשלים ויוצאים כל מובאיו ומוצאיו^(יח).

נאמר על בצלאל (ברכות נה.): "בצל א-ל היית" - כאשר ציוה השי"ת על מלאכת המשכן הסתופף בצלאל בצילה של השכינה שפרשה עליו את כנפיה, ולכן הבין את שרשי כל פרטי המשכן וכליו, כי הם מושרשים בשרשי הבריאה, ואותם השרשים נותנים גם כן קיום ושפע לבריאה באמצעות התפשטותם במשכן ובמקדש, כפי שאמרו רז"ל (ברכות שם): "יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ" - ידע צירופי כל האורות העליונים שנרמזים באותיות, שמהן משתלשל עולמנו וכל אשר בו, ולעומתם ידע לבנות את המשכן למטה, שעל ידו ישתלשלו אורות אלה אל התחתונים, וישפיעו להם קיום וברכה. רבנו, אשר שבילי הרקיע נהירין לו כשבילי פאדובה, ואשר מגידים ונשמות קדושות של האבות הקדושים ורועי ישראל הופיעו בבית מדרשו, נבחר ע"י ההשגחה העליונה לבאר עניני בתי המקדש שלמעלה ושלמטה, וביחוד בית המקדש השלישי. הרי לו נאה ולו יאה, כי אמר עליו אחד מגדולי הדור שעברו "שהוא מדבר כאילו עמד ליד העולמות בהבראם" (דעת תבונות ח"א עמ' 8). גם הוא התלונן בצל כנפי השכינה, שגילתה לו מסודות העולם והנהגתו.

על פי הספר המופלא הזה מאירים לנו דברי הנביא יחזקאל באור חדש (יחזקאל מג, י-יא): "אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית, ויכלמו מעוונותיהם ומדדו את תכנית. ואם נכלמו מכל אשר עשו, צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומובאיו וכו' הודע אותם וכתוב לעיניהם, וישמרו את כל צורתו ואת כל חוקותיו ועשו אותם". וכבר עמדו המפרשים על זה - מדוע יכלמו מעוונותיהם כאשר ישמעו את צורת הבית ("נפש החיים" ש"א, פ"ד בהגה).

רבנו מגלה לנו ע"י ביאור צורת הבית "איך המלך מלכי המלכים משגיח על בריותיו, ומנהג עולמו וסדריו, והסדרים חקר ותקן להעמיד את העולם על משפטו". הרי תלה בורא העולם את הנהגת העולם ושרשיו העליונים במעשינו. אם כן, אנו למדים לדעת לאילו שרשים גבוהים ונשגבים מגיעים מעשינו, ואיזה שפע ברכה עצום הכין הבורא יתברך עבורנו בבית המקדש שלמעלה, ואם כן, מה גדולה אבדתנו, שעדיין לא נבנה הבית בגלל חטאינו, לכן נכלמים אנו מעוונותינו. רבנו מבאר בתחילת חיבורו את המהות של כל אחד משלושת בתי המקדש, ואת השוני ביניהם: ומדוע ראה יחזקאל אחרי חורבן הבית הראשון את הבית השלישי, ולא את השני; ומדוע לא שרתה השכינה בבית השני. בהמשך דבריו מסביר רבנו את שני אופני הקמת הבית השלישי,

(יח) עוד מבאר רבינו ענין ירושלים של מעלה, וכן ארץ ישראל של מעלה. במסכת חגיגה דף י"ב; נתבאר ענין זה שיש ירושלים של מעלה ובית מקדש עם מזבח ועומד המלאך מיכאל ומקריב עליו קורבן, (על מהותו של הקורבן - עיין תוסי' סוף מנחות ועיין טור או"ח סי' ק"כ ובב"י שם). לענין א"י של מעלה עיין באבן שלמה פ"י אות ט"ז שכתב: נהר דינור מפסיק בין ארץ ישראל של מעלה לחוף לארץ, כמו הירדן למטה. והוא גיהנום של מעלה. וקודם שנכנסין לגן עדן העליון צריך לעבור בנהר דינור, ובאדרת אליהו ריש דברים הרחוב לבאר, ועיי"ש בבא"י.

למדנו בהקדמה זו על גדלות הרמח"ל, וכיצד העפיל מדרגה לדרגה בסולמו של רבי פנחס בן יאיר עד אשר זכה למדרגה הגבוהה של רוח הקודש. ככל אשר נעמיק להגות בספריו נחוש את יראת השמים הטהורה של אומרם, והדברים היוצאים מהלב יכנסו בלבנו להתחזק לקיימם.

נצטט קטע קצר מדברי הרמח"ל באחד העניינים שבהם מנוסי דורינו.

כותב הרמח"ל מאמר הויכוח עמוד ע"ט: "והנה, רבי פנחס עצמו דקדק זה ממה שאמרו ז"ל, ונשמרת מכל דבר רע, שלא יהרהר ביום ויבא לידי טומאה בלילה, ומכאן למד שתורה מביאה לידי זהירות וכו'. והיינו, כי לולא התורה מזהרת אותנו על זה, הנה לפי המוסר האנושי - לא היה ראוי שיחשב זה לעון גדול, כי סוף סוף הרהור אינו דבר ממשי - לא דיבור ולא מעשה, ואם כן מה בזה אם יהרהר אדם על אשה*, וכן אם יטמא בלילה - מה פשעו ומה חטאתו, הלא ישן הוא ובא החלום ברוב ענין. אך התורה מודיעתנו חומר העניין, ועד היכן צריך האדם לפרוש מן הזנות ומכל ענפיו, כי אפילו על מה שיקרה לו בחלום יענש, אם היה הוא סיבה אליו, אף שאינו סיבה קרובה ממש. מכאן נלמד שתורה מביאה לידי זהירות, כי בלא תורה לא יכנס אדם לזהירות האמיתית, כי לא יעלה על לבבו ליזהר בדברים הרבה, שיזהר בהם, אם לא שיעסוק בתורה ויעמיק בענייניה ודרכיה".

* וז"ל הרמב"ם (תשובה פ"ד ה"ד): "המסתכל בעריות מעלה על דעתו שאין בכך כלום... והוא אינו יודע שראיית העיניים עוון גדול שהיא גורמת לגופן של עריות שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". ומהאזהרות של המלאך, אשר ליווה את מרן רבי יוסף קארו זיע"א 39 שנה: "למד להשפיל עיניך תמיד, כדי שלא תבוא להסתכל בדבר ערוה".